

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИН БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫК ДЕПУТАТТАРЫНЫК ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1951
март
16
пятница
№ 53 (2227)
ӨРТӨ 20 КӨП.

ССРЭ-нің Дээди Совединиң сессиязы (1 арым).
Ильичев.—Часы тарылгага белеткелди үзүп болбас (1 арым).
Тыва автономиялык областың школаларының башкылары орденов-биле болгаш медалдар-биле манаар дугайында ССРЭ-нің Дээди Совединиң Президиумунун чарлары (2 арым).
Н. Матюшкин.—Мораль-политиктиң чагыс эл.—Совет

ниитилдин күчүлүг шимчедикчи күжү (2 арым).
Ю. Кюнегеш.—Совет чурттуң хөрвөкөйөрү (3 арым).
Т. Ильин.—Күрүне чөзлиниге болгаш ажалга хөрвөкөйөрү дузалар комиссияларнык сорулгалары (3 арым).
Редакцияга чагалар (3 арым).
Улустар дайына орук бербес (4 арым).

Башкыларның идея-политиктиг деңгелин соксаал чокка бедидер

Коммунистг ниитилдин тургузуучуларын дарганал белеткөөр совет школаның башкылары бүгү улустуң кызыгаар чок хүндүлөт, ынакчылы-биле дуй бүргетинген. Болышык партия болгаш совет чак чаш салгачыларны кизиктиди болбазырадырынын хүндүлүг болгаш харысалгалык сорулгалар совет башкыларның мурнуна салбышаан, оларны улуу-биле үнелеп келген. Башкыларны ленинчи-сталинчы өзү-биле көөр дугайы Совет күрүнең үндөмөстөгү башкыларның башкыларының моң адаанда төөгүлүг сөстөринде ретинген:

«Биске улустуң башкызы, буржуа ниитилдеге, оң канча-даа туруп көрбөни, турбам болгаш туруп шыдавазы, ол хире улуг бедикте салдыган турар ужурулду» — деп Владимир Ильич Ленин чугаалаан.

«Улустуң башкыларының хүрээлени дээрге, чаа амыдыралды социализмге үндөмөстөгү тургузуп турар, бистиң чурттуң ажилчы чоннарының улуг армиязының бир эң чутуда кезээ болуп турар» — деп Иосиф Виссарионович Сталин айтып турар.

Бистиң башкыларымыс улустуң башкылары, социалистг ниитилел хөгжүлдүгү мурнакчы отряды болуп чүвө болганда, бүгү тала-биле дески хөгжүлдүгү, бедик культурулг болурун партия болгаш чак улуг-биле негеп, марксизм-ленинизмниң өлүм чок идеялары-биле, совет мурнакчы эртемниң үндөмөстөгү биле соксаал чок чөпсөкчелерин оларнык мурнуна бүгү чиди-биле салып турар.

Ол улуг сорулгаларны бистиң областың башкылары Совет Эвилелиниң бүгү башкылары-биле бир дөмөй ханызы-биле медепер билишпаан, сөөлгү маш чылдардан бээр боттарының идея-политиктиг болгаш ниити эртем билиниң деңгелин көдүрер, педагогиктиң ажил мергежилни өстүрер дээш элээн кызымак ажилдап турар апарганнар. Областың 1300 ажилчы башкыларының 754-тү Кызылдың башкы училищениң болгаш Абаканың пединститудунун заочный өөредилгенинде хаара тутунган. Өөредилгениң шак ындар аргазы-биле эркен 1949—1950 өөредилге чылында 49 киши башкы училищениң, 10 киши Абаканың башкы институтунун чедишкенин дозууп үнгенер. 1950—51 өөредилге чылында башкы училищениң заочный өөредилгени 55 киши, Абакан институтун 11 киши дозууп үнер. Ам башкы училищениң заочный өөредилгенинде өөренип турар 544 башкыларның иштинде ИВ курстун студентилери эштер Т. Огнева, С. Падаң олар, база II курстун студентизи Х. Очур экзаменнери чак-бүрдө шүптүзүп «5» демдегерле дужаал турарлар.

Идея-теоретиктиг билиниң деңгелин болгаш башкылашкынык арга-дуржулгазын бедидер дээш, чедишкениң кызымак өөренип турар башкылардан аңгыда, өөредилгениге кыспас, кыш чыды улаштыр чаңгыс черде таптаанышпаан турар башкылар база эвээш эвес. Ылангы башкы училищениң заочный өөредилгенинде өөренип турар, Кызылдың №1 ортумак школаның башкызы Кадустин, Чаа-Хөл районуң башкызы Мителкина, база Абакан институтунун заочный өөредилгенинде өөренип турар Чаа-Хөлдүн Кара-Тал чеди чыл школаның башкызы Кокулов, Кызылдың гороно эргелекчизи турган Уткин, Кызылдың №2 школаның башкызы Саңгы-Бадарык, облоно инспектору Влпый-оол, Кызылдың №1 школаның башкылары Бахчевникова, Дятлов дөвн ышкыш башкылар экзамен шыгалдаларга, колдуунда «2» болгаш «3»

дементер ап турар ийикпе, азы оларнык бир чамдыктары мынчага чедир чаңгыс-даа эртем дужааван; кандыг-даа депшиле чок өөренип турарлар.

Оон аңгыда, Чөөн-Хемчик районуң «Коммунизмче орук» колхозта школа эргелекчизи Мин-Тойлу, ол-ла районуң «Кызыл тараачын» колхозта школа эргелекчизи Биче-оол, Чыргакы суму школаның башкызы Тактай, Кызыл районуң Кара-Хаак чеди чыл школаның башкызы Балчый-оол, башкыларның билиг мергежилни бедидер институттун ажилдакчылары Лантухова, Пуговкина, облоно инспектору Санчат ышкыш боттарының политиктиг болгаш ниити эртем билин бедидер дугайында сатып салып, кызыл ажилдакчыларны улуу, харын кандыг-даа өөредилгеден ойталаар эштер база бар.

Тус-тус школалар башкыларының ортузунда организастап тургусулаан политшколалар болгаш бөлгүмүрлерин кол нургулуу база-ла дыка четпес ажилдап турар. ВКП(б)-нің районуң оларнык ажилына боттуг дузаны чедирбей, контрольду кошкак ботандарын турар.

Область школаларының башкылары-биле ажилда, ылангыя оларнык политиктиг болгаш ниити эртем билиниң деңгелин бедидериниң айтырында бар улуг четпестер чүгө башкыларының боттарының бурузу-биле эвес, харын ол чугула херекти большевикчи өзү-биле удуртуп ВКП(б) райкомнарының, районнарының улус өөредилге килдистеринин, облононун, оон удуртулгазында турар башкыларнык билиг, мергежилни бедидер институттун, башкы училищениң талазындан боттарының холуна бажы-биле албай, негедени кошкак тудуп, контрольду шыңгыт тургусуйн келгенинде болган.

Областың улус өөредилге органдары башкылар белеткээриниң курстары, база хүлээлгелер өөренип турарларының чайгы, кышкы сессияларын районнарда болгаш Кызылга чыл бүрдө организастап, аңаа хөй түндүк чарыгалдары үндүрүп турса-да, ол өөредилгелерини организастыг болгаш бедик шынарлыг эртерини шүүгү кандырбайн, аңаа-ла алачаргаарлашкынык өзү-биле болдуруп турар. Өөренип дугайында башкыларга негедени кошкак тургузуп турары-биле элээн чамдык башкылар өөредилгеге шүүт келбес ийикпе, келсе-даа маш холуп чоруй тарап чаңгылаар чүүлдөр хөй.

Мынчангаш, каян область башкыларының барык чартык кезинден хөй ниити эртем билиниң-даа, педагогиктиң арга-дуржулгазының-даа талазы-биле чавыс белеткелди болуп турганда, оларны ортузунга идея-теоретиктиг өөредилгени, ылангыя башкы училищениң, ол ышкыш институттун хемчээли-биле хүлээлгелер бот-өөредилгени соксаал чок организастаар чорук бистиң областың байдалына канчаар-даа аажок чугула айтырыг болуп, Ол сорулгаларны үндүрүп-биле, чайгы курстуг хемчелерин, база хүлээлгелер өөренип турарларының эчелчегил сессиязының белеткелин амыдыгааштан эгелеп хынам, чалызы-биле чорудуп тургаш, башкыларнык чайгы өөредилгени организастыг байдалга, бедик идеялыг деңгелге эртерге чотугур.

База марксизм-ленинизмниң төөгүзүп болгаш теориязын бот-өөредилге-биле өөренип турар башкыларнык, ол ышкыш башкыларга хамаарыштыр организастап тургусулаан политшколаларнык ажилды контрольду шүткелдир, теоретиктиг консультацияларны үзүктел чок организастап турар, оларнык өөредилгени чедишкениң доостурар херек.

Кремльдин Улуг ордузунга март 12-де Эвилелиниң Совединиң болгаш Националдар Совединиң катышкан хуралы ажилыган.

Хурал эгелээриниң ырак мурунда депутаттар, хөй саннык аалчылар алды дола берген. Орта бүгү делегейге тайбың дээш демиселчилерниң аавгардазында чоруп турар улуг совет улустуң, чогаадкычы болгаш тургузуучу улустуң сонгаан кижилери чылынган.

Ажилчын аңгынык болгаш колхозчу тараачынарының эң эки төлээлекчилери, күрүнең ажилдакчылары, сурагыч эртемдөөнөр, чогаалчылар болгаш уран-чүүлдериниң мастерлери олуржуп турар. Аалчыларының аразында Тайбың камгалалынык Совет Комитетиниң, Совет хөрвөкөйөрүниң Антифашистг Комитетиниң, Совет аялгытарнык Антифашистг Комитетиниң кижигүнери бар. Ложаларны совет болгаш даштык журналистер дипломат. Аалчылар ложаларында — дипломаттыг корпустуң кижигүнери.

Кежээкиниң 7 шакта чакан ложаларына эш И. В. Сталин, эштер В. М. Молотов, Г. М. Маленков, Л. П. Берия, К. Е. Ворошилов, Н. А. Булганин, Л. М. Каганович, А. И. Микоян, А. А. Андреев, Н. С. Хрущев, А. Н. Косыгин, Н. М. Шверник, М. А. Суевлов, П. К. Пономаренко, М. Ф. Шкирятов үнүп келгенер.

Улуг Сталинга болгаш оң шынык соратниктерине хүндүткел болдурган димитриг адыш чаксаакыны залга динмиреп үнгөн. Улус шүптү туруп келген. ССРЭ-нің улустарының аяны-бүрү дымдарына: «Улуг Сталинга — адар!»; «Эш Сталин делегерин!» деп адгылар үнүп турган. Залдык иштинге «Ура» долуп турган.

Дарганың столунуң артында — Эвилелиниң Совединиң Даргазы М. А. Янов, Националдар Совединиң Даргазы Ж. Шахматов, Даргаларнык ораалчылары депутаттар А. И. Кириченко, А. Ю. Снечук, А. И. Ниязов, М. Т. Якубов, М. В. Змирянин, В. Т. Лацис, Т. М. Матюшкин.

Хуралды даргалаан депутат Ж. Шахматов сессияның хүнүнү айтыры — Тайбың камгалалының дугайында Хоойлуну бадылап үндүрери деп дыңнаткан. Тайбың камгалалының Совет Комитетиниң даргазы депутат Н. С. Тихоновча сөс берген.

— Дайын пропагандазын хорууга болгаш тайбың камгалалының дугайында хоойлуну үндүрер талазы-биле бүгү чурттарнык парламенттеринге тайбың талакчыларының Ийи дугаар Бүгү-делегей конгрессиңиң кыйгырыгы дугайы Совет Социалистг Республикаларының Эвилелиниң Дээди Совединге илеткээрин Тайбың камгалалынык Совет Комитеди меңээ хүлээткен деп депутат Тихонов илеткел эргелээ.

Импералистерниң чорудуп турары, чаа дайын пропагандазы улам-ла калбак хемчээлдиг болуп турары болгаш ам тайбыңга улуг айылы болуп турары бүгү чурттарда миллион-миллион кижилер көрүп турар деп илеткелди демдеглээ.

Чаа дайыны кыспырынык белеткелни импералистер чурттарда канчаар күштелип турарының хөй саннык чиктеерини депутат Тихонов көргүссен. АКШта, Англияда болгаш Францияда шериг херектели эвес чүүлдериниң бүдүрүп үндүрени кызырып, массаларны хунаап былаап тургаш, чөпсөкчеленини күштелдирип, шериг бюджеттерин эмин эртер өстүрүп турар.

Дайын пропагандистериниң салып турар сорулгалары «Правданың» корреспондентизи-биле чокта чаагы беседазына эш Сталин мырынай тодаргай-биле илереткен. Тайбың камга-

ССРЭ-нің Дээди Совединиң сессиязы Эвилелиниң Совединиң болгаш Националдар Совединиң катышкан хуралы

ларының хөрвөн улустар боттарының холуна алып болгаш ону туюлуна чедир камгалаар болза, тайбың камгалатынар болгаш бажыгалатынар деп сталинчы сөстөр тайбың камгалакчыларының хүрээлениге чаа күштерин сорул кирген деп илеткелчи чугаалаан.

Дайынга удур, улуг үндүрүлгеге удур, өзүп турар аар өртектерге болгаш ядаралдык чоруктарга удур шимчөөсиниң бүгү делегейге калбарып турарын илеткелчи чугулап айтыкан. Дайынның кем-буруулуг пропагандазын хорууга деп бүгү чурттарнык чаксаактарына Тайбың талакчыларының Ийи дугаар Бүгү-делегей конгрессиңиң кыйгырыгы бүгү делегейге миллион-миллион совет кижилер изии-биле деткээ.

Совет кижилер ол кыйгырыгы изии-биле чүүлдүг деп көрүп турар. Дайын пропагандазының үнер хөрүзүнү совет чуртта чок. Эске улустарны бедик-биле хүндүлөөр, бүгү нациларның дең эргелээнин барымдалаар болгаш оларнык аразында найыралды бажыглар угаан болдурга совет кижилерин большевик партия кижизидип турар.

Тайбың камгалалының дугайында хоойлу төлөвилелин сессияга көөрү-биле депутат Тихонов кирген. Дайын пропагандазы нандыг-даа хевир-биле чорудар болза, тайбыңның хөрвөкөйөрү чедир, чаа дайынның айылын болдуруп турары болгаш оң журунда ижи төрөлгөтөгү удур эңне аар кем-буруу болурун ында чугаалап турар.

Совет улус тайбыңның хөрвөн эчтиилгезинге бажы-биле бүзүрөп турар, чүге дие совет улус улуг бажымы, тайбыңның тутунуң бир дугаар тудукчу, эш Сталинның башталгазы-биле коммунизмниң херелденип турар делгемине совет улус чоруп олурар!

Ол сөстөрни бүгү зал хайныкынык байырлаашкыны-биле уткаан.

Илеткелди чугаалаары эгелээ. Депутат Ю. В. Матюшкин (Литва ССР) сөс берген.

Тайбың камгалалының дугайында Хоойлу төлөвилелин изии-биле чүүлдүг деп көрүшпаан, оң демдеглээни болза, бистиң күрүнеңиң туруп келгениниң бир дугааргы хүнеринден эгелээш-ле совет чаксаактыг чайгылы чок чорудуп турары тайбыңның сталинчы политиканык совет улус өзүлүг чоргоаралык турар.

Литва чүгө сөөлгү чартык түс чылда безин герман имперализмниң эжелелин ийи-удуа таварышпаан деп депутат Матюшкин демдеглээ. Литва улус 1919 чылды канча-даа утпас Ынчаарда америк импералистер Черчилль-биле болгаш Антантаның өскө-даа баштыкчылары-биле кады Литваның анык совет республиказын ханга борай тепсеп, чурттуң экономиказын бодунга эжелеп турар. Литва улустун улуг ажилдакчылары болгаш культуразының четкелди хөгжүүрүнге кызыгаар чок перспективаны чүгө совет тургузуг ажилчын.

Бистин улуг Төрөн чуртувуска кызыгаар чок бердингени болгаш ынакшылы, большевик партияны догандыр сырый катышканын чаа эртерен соңгудаларда литва улус база катар көргүзүп, коммунизмниң улуг тургузуучу, тайбыңның тутунуң мога-шылаг чок тудукчу эш Сталинны бодунуң бир дугаар депутатды кылдыр соңгаанар деп депутат Матюшкин чугаалаан.

Депутат К. М. Симонов оун Дээди Советке соңгаан Смоленск, Брянск болгаш Калуга областарын ажилчы чоннарының адында, совет чогаалчыларының болгаш журналистериниң адында Тайбың камгалалының хоойлузунуң

төлөвилелин изии-биле деткээ.

— Тайбың камгалалының дугайында хоойлунуң төлөвилели болза, бистиң чаңчылымыстын, бистиң арым арым нуурувустун үзел бодалының көрүчү болуп деп ол чугаалаан. Ол шуут билдингир. Кандыг бир киши таяа-даа кандыг-даа хевир-биле дайынче кыйгырып эгелээр болза, ындыг кижилерге чүгө чаңгыс таарымчалыг чер—карабажы болуп.

Совет чогаалчылар болгаш журналистер бистер бо хүн бижип турар, дун бижээн болгаш беш чыл мурунда-даа бижээн чүүлдеривис дээш тайбың камгалалының дугайында хүлээп ал турарымыс шыныгы хоойлуң мурнуна харылаарына белең бис. Ындыг-даа болза, бистиң чаңгызымыстың да бижээн чүүлдериниң бир-даа одуруунга тайбыңның дайыны болуруву-ту көргүспөз бис.

Тайбыңның болгаш улустар аразының эң найыралының сталинчы улуг политиканыга бүгү үзел бодалында бердинген совет кижилер тайбың камгалалының дугайында хоойлу дээш бадылаарлар деп оратор сөөлгү сөзүңге иделеп чугаалаан.

Индир кырында ВЦСПС-тиң секретари депутат К. С. Кузнецова, бир эвес улустар тайбың камгалалының хөрвөн боттарының холуна тудуп алып болгаш ону туюлуна чедир камгалаар болза, тайбың камгалатынар болгаш бажыгалатынар деп эш Сталинның мерген чугаазы бүгү чурттарнык миллион-миллион кижилериниң ханы иделгил болуп, чүрээнде синникен деп ол чугаалаан.

Тайбың камгалалының дугайында Хоойлуң төлөвилелин чүүлдүг деп көрүшпаан, дайын пропагандазыны төрөлгөтөгү удур эңне улуг кем-буруу деп көөрүн ханызы-биле чөптүг деп депутат Кузнецова демдеглээ. Дайын кыспыкчылары эңне айылыдыг дайынынар, олар ийи чаңгыс кижилерге эвес, а бүдүн улустарнык амыдыра-лынга болгаш хөй-хөй салгакчыларнык күш ажилы-биле бүдүрүп каан материалды болгаш культурулг үнелиг чүүлдеринге айылдыг болуп турар.

Бодунуң хүрээленинде 30 миллион ажилчыларнык болгаш албан хаакычтарны катыштырып турар совет профивилелдер совет чаксаактыг тайбыңга ынакшылдыг сталинчы политиканы үргүзүп детип келген болгаш моон соңгаар-даа деткир деп сөөлгү сөзүңге ол чугаалаан.

Индир кырында депутат, академик А. В. Палладин. Чаа дайынның пропагандазына удур тайбың дээш демиселге интеллигенцияның хүндүлүг ролуниң дугайы советтиң сурагыч эртемдөөнү чугаалаан. Эртем болза, үргөдөрүнүң сорулгаларына эвес, ынакшыл бүдүрениниң сорулгаларына бараан болуп ужурулг деп академик демдеглээ. Эзулуг эртемдөөн болза, оң эртем талазы-биле чогаалгазының үр-түнелин, кижилериниң болгаш культураны чок кылырына ажилгалынык болдурубас ужурулг. Совет эртемдөөн, өскө бүгү-ле совет улус ышкыш тайбың дээш демиселчилериниң бир дугаар одуруунда туржуп турарлар. Тайбың турдуларың сорулгалары-биле, үлетпүрүнүң көдээ ажил-агийн болгаш культураның хөгжүүдөлөрү-биле, совет улустуң материалдыг чаагай амыдыралының көдүрүшкүнү-биле сырый харылаалы эңне чугула эртем айтырыларын шимтирлевишаан, олар боттарының бүгү күштерин болгаш билиглерин бодунуң чонунга берип турарлар.

Улуг Сталинның сорул кирип, удуртуп турары совет эртем делегейге эңне мурнакчы эртем апарган болгаш бо

дунуң хөгжүүдөзінде кызыгаар чок аргалары бар.

Импералистерниң чалчаларымык бүгү меге теориязын илередир, дайын кыспыкчыларының болгаш оларнык эртемдөөн сатыныкчыларының чок мегезин болгаш нүгүлүн илередир, чаа дайын пропагандазының бүгү хевирлери-биле демиселчи — ак сеткилди киши бурузунун, бүгү бөдүүн кижилерниң, чаагай сеткилди кижилерниң хүлээлгези.

— Бир эвес улустар тайбың камгалалының хөрвөн боттарының холуна тудуп алып болгаш ону туюлуна чедир туржур болза, тайбың камгалатынар болгаш бажыгалатынар деп эш Сталин тайбың дээш демиселди оруун улустарга айтып берген деп депутат Палладин чугаалаан. Бүгү-ле депшиледик киши төрөлгөтөгү бо хув бистиң-биле кады мынча деп дапкырлап турарлар:

— Сталин — тайбың!
— Бүгү делегейге бажыг болгаш үр тайбың — бо болза, ам бүгү совет улустун угаанында болгаш чүрээнде сиңниген, бүгү-ле депшиледик киши төрөлгөтөгү, чаагай сеткилди кижилерниң угаанында болгаш чүрээнде сиңнипшү турар деп депутат Л. П. Александровская чугаалаан.

Элээн хөй чурттарга чоран сурагыл совет артист бөдүүн кижилер-биле, күш ажилдык кижилери-биле ужурашканын чугаалаан.

— Шынын, чөптүг чоруктуң болгаш тайбыңнык идеязының бүгү чырык делегейге калбарып неперээрине чүү-да моонда болуп шыдавас деп ол чугаалаан. Бо хүн Корейны хоозурадып турар, даарта бүгү делегейге айылдыг болуп турар дайыны соксадырына чөптүг күш, бүгү чурттарда тайбың талакчыларының күжү улуг болгаш тайбың дээш улустарнык үнү четчири-биле ыштыр.

Тайбың камгалалының дугайында Хоойлуң төлөвилелин бадылаар дугайында саналды депутат Александровская теткээ.

Ол бодунуң саналын доозарда бистиң үениң эң дээди генийн бүгү делегейге тайбыңның тутунуң тудукчу эш Сталинга алдар болдурган Иервэл өстөрүн белорус дылга чугаалаан.

Индир кырында депутат П. Б. Биков (Москва хоорай) Совет кижилерин бүгү күжү оларнык бүгү-ле чогаадкыч күш-ажылы тайбыңның хөрвөн бажыгларыңче уланган деп Москваның ол алдарлыг токари чугаалаан.

— Совет кижилер бистерниң сорулгаларымыс болза, бистиң күрүневиң ийи айыл-агийн болгаш культуразы моон-даа улам көдүрер деп чүвени көрүп турар бис. Бистер хөй хөмүр дашты, нефтини канчап тып үндүрерин, хөй шойну болгаш наңы эзилдирип алырын, эки шынарлыг лас-таавыны канчап бүдүрүп үндүрерин, хөй машиналарыны канчап белеткел үндүрерин болгаш хөй дүжүт алырын бодат турар бис.

Сессияга көөрү-биле кирип келген Тайбың камгалалының дугайында Хоойлуң төлөвилелин депутат Бывок изии-биле деткээ.

Дээди Совет Тайбың камгалалының дугайында Хоойлуну бадылаарыңче кирген.

Депутат Тихоновтун номчааны Хоойлуң төлөвилелин сессияның даргазы база катан номчаан.

Тайбың камгалалының дугайында Хоойлуң сессия чаңгыс үн-биле бадылаан, залга димиттиг үр адыш чаксаакыны көдүрүп үнгөн.

Хүнүнү айтыры дозулган. ССРЭ-нің Дээди Совединиң Ийи дугаар сессиязы хагдынганын чарлаан.

Часы тарылгага белеткелди үзүп болбас

Сүт-Хөл районуң Алдан-Маадыр суму мундуна «Ленинчи комсомол» көдээ ажил-агы артелинин баштаар чери бо чылдың чакы тарылгазына белеткел ажилы үзүп турар.

Колхоз баштаар чериниң даргазы Эткин-оол чакы тарылгага бүрүн белеткелди ужуражып дугайында ВКП(б) райкомунун, райкүүскомун каш удаа үндүргөн шимтирлерин херекке албайн турар.

Этке-оолдун харысалга чон бажыгы лыпын хараазы-биле колхоз эртемчын, дун 100 гектар черден чаңгыс килограмм-даа дүжүт албаан, азы 100 гектарың 1000 центнер, азы 100 тонна дүжүдүндөн когааран. Ук тарааны эрте чажарын МТС кандырган болза-даа колхоз даргазы Эткин-оол тарааның чайгы ажалгазынче колхозчуларың эзилдепей, тарааның суун кыдырганындан 100 гектар тараандан дүжүт алдырмаан.

Эртен чылын ол хире улуг алдагдалды кылды, хөй дүжүттө когааран хирезинде бо чылдың чакы тарылгазына белеткелди үлгерилг чорударыңче «Ленинчи комсомол» колхозтуң баштаар чери чогур кичээңгей салбайн турар. Оң түнелинде чакы тарылгага херектелир 310 центнер үрөзиден чаңгыс-даа центнер арылгыттырмаан, 6 андазындан, 5 илтирден чүү-да селетинмез. Азтың дериг-херекселдериниң септелгезинче колхоз мынчага чедир эгелеп кирбээ. Дарганна ч херекселдер хөмүр чок болганының ужурунда дарганнар септелге ажилы кылбаан.

ВКП(б) райкому болгаш райкүүском чакы тарылгага белеткел ажилын үзүп турар колхоз даргазы Этке-оолдун олуттай шүшпөң бак ажилы-биле эгелеп, ол дугайында хемчег албайн турар чорук онта таарышпас, харын ниитини ажилын багай удуртуп, ажилда эр-харысалга чок чорукту болдуруп турар Этке-оолду хоойлу хары салгазынче кирбес чогур.

О. ИЛЬИЧЕВ.

Тудуг материалдарының белеткелди

Эрзин районуң Эрзин сумулууда «Сталинчы орук» колхозтуң колхозчулары 1951 чылда тудуг материалдарын шалымын байдал-биле белеткел ап турарлар. 1951 чылдың март 1-де херек кырында 4355 чудукту кезип белеткел болгаш оң иштинде 2789 чудукту колхоз төвөгү сөөртүп алган.

Колхозчулар боттарының ниити хуралына хуу аяттары-биле 70—70 чудуктарны сөөртүп деп шимтирлеп алган

Колхозта клуб тудуу

Чөөн-Хемчик районуң Чыргакыда «Коммунизмче орук» — деп улгатырган колхозтуң колхозчулары боттарының ниити хуралына колхозтун клубун тудуп алып деп шимтирлевишээр. Ол-ла хуралга туснай тудуг бригаданы тургусуван болгаш оон бээр үр болбаанда ам клубтун ханааны тургузуп алган.

Клуб тудуунда бязаңчылар 15 киши тудуун март айда доозар деп планга ажилдап турар болгаш оларнык иштинде бязаңчылар Олакай, Кызыл-оол, Баазан, Дандар-оол олар кызымак ажилдап, хүн нормаларын 100—120 хууга чедир күүсөдип турарлар.

ЭКЕР-ООЛ.

МТС-тиң чөвүлелинде

Улуг-Хем районуң Шагаан-Арым МТС-иниң чөвүлели болуп эрген, адаа 1950 чылда МТС-тиң ажилының түнелиниң болгаш 1951 чылда сорулгалар дугайында МТС-тиң директору Д. А. Гордей илеткел кылган.

МТС чөвүлелиниң ажилына районда бүгү колхозтарнык даргалары, сумулар Советтериниң даргалары, МТС-тиң агрономнары, трактор бригадаларының бригадирлери, механиктер ки

Тыва автономнуг областың школаларының башкыларын орденнер болгаш медальдер-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунуң ЧАРЛЫ

Ур чылда болгаш энч ажилдаамы дээш шаңнаары болза:

«ХУНДУЛЕЛДИН ДЕМДЭ» ОРДЕН-БИЛЕ

1. Колесникова Мария Ефимовна — Танды районун «Элегес» совхозта чеди чыл школазының башкызы.
2. Михалок Наталья Павловна — Танды районун Бай-Хаак ортумак школазының өөредилге эргелекчиси болгаш башкызы.

«ХУНДУЛЕЛДИН ДЕМДЭ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

1. Горбунова Антонина Терентьевна — Бий-Хем районун Туран ортумак школазының башкызы.
2. Ларионова Мария Павловна — Танды районун Бай-Хаак ортумак школазының башкызы.
3. Корнева Екатерина Александровна — Кызыл хоорайның № 1 школазының башкызы.

«КУШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ ДЭЭШ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ

1. Белек-Банр Алексей Мугуролович — Кызыл хоорайның № 2 ортумак школазының директору.
2. Еролка Валентина Ивановна —

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунуң Даргазы Н. ШВЕРНИК. ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунуң Секретары А. ГОРКИН. Москва, Кремль. 1950 чылдың октябрь 17.

ОБЛАСТЫН КОЛХОЗЧУ МАЛЧЫННАРЫНДА

450 баш чедир

Мал ажылын хөгжүдеринин болгаш ооң продуктулуун бедидеринин дугайында большевик партияның болгаш совет чазактың салып турар улуг сорулгаларын Чөөн-Хемчик районунуң колхозчу малчынарны багай эвес күүседип келгенер.

Колхозтуң ниитилештирген малының баш санын көүдөдир болгаш продуктулуун бедидер талазы-биле Чыргак сумузунда «Чыраа Бажы» колхозтуң хойжуу Дамбаажык идепкейлиг аялдап турар. 1947 чылда эш Дамбаажык колхозтуң ниитилештирген малындан 166 баш шээр малды кадарып малдаары-биле хүлээнип алган. Бодунуң ызымай аялдап, зоотехниктериниң, база мал эмчилериниң айтышкыны, сумелерин өй-шаанда күүседип келгени-биле ооң одарында малдарының баш саны өзүп, продуктулу бедип келген. Эрткен чылын төрүзе чогуур 195 хой, өшкүзүнден 196 анай, хураганнарны чүс хуу камгалап доруктурган.

Хойжу Дамбаажык малды хоралыг аарылгандан камгалап, араан малдарны боду эмнеп турарын чедип алган болгаш эмчиге малын үргүлчү шынчидип турар.

Малдың одар-белчирин кончуг эри таарыштырып билери-биле ооң кадарган малы үргүлчү семс чыл анкар. Мал эдержилгезин өй шаанда чорудуп турар болгаш боос малдарын ажаалгазын экиндип келгени-биле ооң коданьда малдың бажы 450 чедир өскөн.

Мал ажаалгазынга идепкейлиг дээш ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумундан «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаңнаган.

Чер-черни Советтериниң эрткен сонгулдаларына Чыргак суму Сөвединиң депутаттыгына сонугтан болгаш ол ажылынга идепкейлиг болуп, сонгучуларның идегелин эки күүседип турар.

К. САТ.

Чылгычы Маады Шергин-оол

Бисте Бий-Хем районунуң Малиновка суурда В. И. Ленин аттыг көдээ ажал-агай артелиниң кежигүнү колхозтуң чылгычы Маады Шергин-оол артелин чөй нити өнүзүп карак оту деп камгалаарын медресдин-биле биллип, нитинин мал ажылын хөгжүдеринин херэнеге болуп бердиинип, ан сеткилдиг аялдап турар.

Ленин аттыг колхоз организастатынгандан эгелээш М. Шергин-оол колхозтуң чылгыч малын үш чыл ишинде кадарып, артелин чылгызының бүүрүлүгү камгалаачызы болуп келген.

Чылгычы Шергин-оол бодунуң кызы-макай ажылы-биле артелин чылгыч малын 130 баш чедир өстүргөн, 1950 чылда 15 беледен 15 кудуннары буну камгалап алган. Январ, февраль айларның кедегей соок дүңелеринде беш чылгычы Шергин-оол чылгызындан чангыс-даа дүңе чарылбаан болгаш чангыс-даа мал бөрүге чидиртпээн.

М. Шергин-оол бо чылын төрүүр 24 беледен 24 кудуннары менди камгалап алып деп хүлээп алган.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Мурнакчы малчын

Сүт-Хөл районунуң Бора-Тайга сумузунда «Сталинчы орук» көдээ ажал-агай артелиниң кежигүнү Сарыглар Бора 1948 чылдан эгелеп колхозтуң өшкү малын кадарып турар.

С. Бора колхозка кирген чылында 424 баш өшкүнү хүлээп алган. С. Бора 1948 чылда 215 баш, 1949 чылда—219 баш, 1950 чылда—217 баш анайларны менди камгалап алган.

Кадрчының өшкүлери өзүп көүздөш чангыс коданга аартай бээрге үш өшкүлери ийи кодан кылдыр үскөн. Ам Борада 227 баш өшкүлөр арткан.

С. Бора эрткен чылын 392 күш-хүн-нерин аялдап алган.

Кадрчы бо чылын төрүүр 218 баш өшкүлөрдөн 218 анайларны буну камгалап алып дээш эрес шуругу аялдап турар.

М. ОЧУР.

Кышкы ажаалга эки

Кызылдың көдээ районунда «Черби» колхозтуң малыны кышкы ажаалгазы эки болуп турар. Колхозтуң бүгү малын 6 кезек черлерде таарыштыр оदारлаткан болгаш үзүп тургускан. Колхозтуң мурнакчы хой кадарчылары Менгий-оол, Хурен-оол олар хойларны өлтүр болгаш хары чүге черлерге оदारлаштыр турарлар. Ол ышкаш колхозтуң чылгычызы Чүдөк-оол болгаш жетек кадарчызы Тас-оол оларның ан-сеткилдиг кызымакай аялдап турары биле колхозтуң малы нитизи-биле түгөп чидирг чок турар эвес, харын семс шырап турарлар.

Мал ажылының бригадир эш Дамбаа бодунуң хүлээлгезин эки күүседип, бригадада күш-ажылды шын организастап турар болгаш малчынарга чаа солуннары үргүлчү барып номчуп берип, культуру массалап болгаш чыгыр дымшыкын ажылын чорудуп турар.

ОЧУР-ООЛ.

Мораль-политиктиг чангыс эп—Совет ниитилелдин күчүлүг шимчедикчи күжү

Совет күрүне — чаа хевирнин күрүнези. Ол болза, чаа социал үндезинге тургустунган болгаш капитализмниң хоойлуларына үндезини-биле удурла-нышкан хоойлулар-биле хөгжүп турар.

Бисте дарлакчы аңгалар, хуу өнүзүр-байдалдар болгаш антонистиг чөрдүздөөр чок. Бисте бүүдүрүлгенин чорудулаарына кижилер аразында байдал бот-боттарына дуалаары чорукка болгаш эш хуузуңуң кады аялдажылгазын үндөзүлөш тургустунуп турар. Социализм тилелезиниң түңнелинде совет ниитилелдин мораль-политиктиг чангыс-эви катышкан болгаш бижыккан. ССРЭ-ниң улустарының найырамы бижыккан, совет патриотизм сайыраан. Бүгү совет кижилер коммунизм тургузар — деп чангыс аай сорулга-биле катышкан. ССРЭ-ниң улустарының бүүрүлүгү чангыс эви болза, Совет күрүнең маадрылыг күчү-шудалынын үнер-дөзүңү бирээни болуп турар.

Октябрийн социалист Улуг революцияның ыракт мурнунда-ла В. И. Ленин болгаш И. В. Сталин кижилериниң аразында болгаш улустарның аразында чаа байдалдар тургустунуп келириниң араларын көргүсөнер. Улуг баштыкчылар боттарының бүгү-ле революсту ажал-чорудулазы-биле ол байдалдарны төөгүлүг белеткелерин хандырганыр. Социал болгаш национал дарлакта удуур, дарлакчыларга удуур демиседи удуртпашаан, бисте партияны орус улуртиратты долгандыр ажалчы массаларны хаара тудуп, ажалчыларның болгаш тараачынарның революсту эвилелдин тургускан. Большевик партияның дарганап тургусканы ол эвилел мораль-политиктиг чангыс эптиң тытырынга болгаш хөгжүүрүнө улуг ужуур-дузалыг болган.

Октябрийн социалист Улуг революцияның тилелгезинин чылдагааннарының бирээзи болза, тайбың дээш нити демократтыг шимчээшкени, помещиктерин черлерин эжелеп алып дээш тараачынарның демократтыг шимчээшкени, националдың ден эргези дээш дарлаптырган улустарның национал-хотталгай шимчээшкени, буржуазияны дүжүрү эрте, пролетар диктатуразын тургузары дээш пролетариаттың социалист шимчээшкени шыкш чуртта анзы-бүрү революсту шимчээшкени Ленин — Сталинниң партияны чангыс ажаалга катыштырып шыдааны болуп. «Ол анзы-бүрү революсту агымнары чангыс нити күчүлүг революсту агым кылдыр катыштырганы Россияга капитализмниң хуу-салынын шиптирлээн деп чүве дадалаа чок» (ВКП(б) төөгүзү, Допчу курс, арын 204).

Бисте чуртка пролетар революцияның түңнелинде революсту күштерин чангыс эви улам-ла бижыккан болгаш каңналган. Ленинниң улуг идеялары миллион-миллион ажалчы чоннары демиселиниң тугу болгаш программа апарган. Социалист революция-буржуаз идеологияга болгаш буржуаз моральге өлүмүң согушкуну таварыштырган. Октябрь революцияны эконо-номнуг болгаш социал-политиктиг адыр-ларга үндезин өскөрүлүшкенин чоруткан. Ол болза, ажалчы аңгының идеологиязынга болгаш кижилерин угаанынга революция болган. Ындыг болза-даа, совет ниитилелдин мораль-политиктиг чангыс-эви доран-на каттыжа бербээн. Советтериниң эрге-чагырга-зы тургустунганының баштайгы чылдарында ооң тыттып келирине баштайгы белеткелерин тургузуп турган.

Совет ниитилелдин мораль-политиктиг чангыс эвин дарганап үндүрүдөт хамыктың мурнунда чурттуң экономика-зын социалист эзуга эде тургузар, улус ажал-агайының социалист системаның, база бүүдүрүлгенин чегер-херекели нитинин өнүзүлүгү терсидээшкенин чедип алып херек турган. Ниитилелдин аңгы талазы-биле тургузуу үндезини-биле чаартып, дарлакчы аңгаларны болгаш капиталист элементтерин туолунга чедир узуткаар унур-луг турган. Бисте чуртка капитализмниң катат тургустунуун чедип ап турган анзы-бүрү капитулыларны болгаш хоралакчыларны, троцкисттерни, бухаринчыларны, буржуаз национа-листтерин болгаш улустуң өскө-даа дай-зынарын чылча шавары эргежок чүгү-ла турган. Ажалчы чонну коммунист эзу-биле кижиздер талазы-биле партия-ны канчаар-даа аажок улуг ажалы не-гетинип турган. Хаан чазаның болгаш буржуазияның өөскүткөн националдың өжөннөшкөк чоруктарын узуткааан шаанда, бисте чурттуң улустарының аразында найыралдыг чорукту тургус-паан шаанда мораль-политиктиг чангыс-эп катыштынмас турган.

Бисте Төрөн чуртувустуң социалист чаартылгазынын ленинчи-сталинчи планынын боттанышкыны болуп турда большевиктер партияны хоорайда болгаш көдөөде капиталист элементтерин чылча шалган. Совет ниитилелдин экономиказы болгаш аңгы талазы-биле тургузуу үндезини-биле өскөрүлгөн. Социалист система улус ажал-агайының бүгү адырларына бүрүнү-биле тилээш Вдүрүлгези чегер-херекелликке ө-

циалист өнүчү бисте күрүнең чангыс чок үндезин кылдыр бадытка-тынган.

Экономикада үндезин өскөрүлүшкени-биле кады совет ниитилелдин аңгы талазы-биле тургузуу база өскөрүлгөн. Дарлакчы аңгаларны узуткаанының түңнелинде бисте ажалчы чоннарының ийи аңгызы ажалчылар болгаш тараачы-нар арткан, интеллигенция арткан. Ындыг болза-даа, бо ийи социал бөлүк социалист тургузушкунуң чорук турганының үндезин чаарганын. ССРЭ-де ажалчы аңгы болгаш колхозчу тараачынар — дарлакчы аңгалардан хосталап, шутт чаа аңгы болуп турар. Интеллигенция база шиптирлиг өскөрүлгенин эрткен. Ажалчы аңгы-биле болгаш тараачынар-биле холбашкан бүгү үндезинер-биле социалист тургузушкунда идепкейлиг кылдыр катыш-кан.

ССРЭ-де националдың бот-бодунга ду-залаары чорук үндезини-биле өскөрүлгөн. «...ССРЭ-ниң улустарының шынар байдалы үндезини-биле өскөрүлгөн, олар-ның аразында бот-бодунга идгешпес чорук чок бооп чиккен, оларның аразында бот-бодунга эп-найыралдыг сеткил-сагыны хөгжөзө, ынчангаш, чангыс эвилел-дешкен күрүнең системаның улустарының акы-дуңма кады аялдажылгазы таарыштырып тургустунган» (И. В. Сталин. Ленинниң айттырлары, 11 дугаар үндүргени, арын 514).

Ленин — Сталинниң партияның идеологияны марксизм-ленинчи теория бистең улусу-вустуң ишинде эң-не калбак непередишкенин алган. Коммунист моральды болгаш аажы-чаңгылдың принциптери болза, миллион-миллион совет кижилерин ажалгалы апарган. Большевиктер дарлакчы аңгаларны узуткап, база буржуазтыг идеологияны чылча шалпышаан, Ленин — Сталинниң улуг-идеяларының туғунуң адаа-биле улусту катыштырган.

Бо бүгүнү совет ниитилелдин мораль-политиктиг чангыс-эви хандырган.

Партияның XVIII съездинде эш Сталинниң чуталааны болза: «Кандык-даа капиталист ниитилелден ыгыл-дыг бооп, амгы уениң совет ниитилел-линиң онза ылгалары чүүлү болза, ында антонистиг, дайзын аңгаларының оон ынай чогу, молчүкү аңгалары узуткааны; ынчаарга совет ниитилел болуп турар үлөтүрчүннер, тараачы-нар болгаш интеллигенция эп-найы-ралды кады аялдажылганын эгезинге үндөзүлөш, аялдап, чуртап турары болуп. Капиталист ниитилел үлөтүрчүн-нер-биле капиталистерниң аразында, тараачынар-биле помещиктерниң аразында эптеш чок чөрдүздөөр частып буступ, ол чорук ук ниитилелдин иштини байдалын туруш чок бодуруп турда, молчүгүлүгү дарлаптырдан хосталган совет ниитилел ыңдыг чөрдүздөөрүн билбес, аңгаларының ускулежишкенин-нериндэн хоступ болгаш үлөтүрчүннерниң, тараачынарның болгаш интеллигенция-ның эп-найыралды кады аялдажылгазының илерели болуп турар. Ол нитилешкөк чорукка үндөзүлөш, совет ниитилелдин мораль-политиктиг чангыс-эви, ССРЭ-ниң улустарының эп-найы-ралы, совет патриотизм дээш ышкаш ыңдыг шимчедикчи күштер калбарып дел-герзөө» (И. В. Сталин. Ленинниң айттырлары, 11 дугаар үндүргени, арын 589).

Мораль-политиктиг чангыс-эптиң кү-чүлүгү күжү хамыктың мурнунда совет улусу большевик партияны политиканы чангыс эп-сеткилдиг дегип турарына илеретинип турар. Партияның програм-мазы, ооң идея-политиктиг ажалы болгаш практиктиг ажал-чорудулазы ажал-чы массалардан изиг харыны үнерини ап турар болгаш олар оон бодунуң үндө-эни чугула херээ кылдыр хүлээп ап турар.

Совет ниитилелдин чангыс-эви совет улустуң күш-ажылчы маадрылыг чорунуң массалаг характерине — хоорай-ның болгаш көдөөнүн ажал-ниитилериниң ортузунда стахановчу шимчээшкени болгаш социалист чарыштың дел-герейи калбарышкынынга, ажалчы чоннарың анзы-бүрү патриоттуг эгелээшкенин чедип болгонда дүргөн, неперээшкенинге тодаргай илеретинип турар. Ол дугайында ажалчыларның болгаш албан хаагычтарның 90 ажыг хуузу социалист чарышта киржип турары ышкаш, миллион-миллион колхоз-чуларның чарыгы ышкаш, Николай Росийскийниң, Лидия Корабельникова-ның, Владимир Ворошинын, Федор Ковалевтиг болгаш бисте чурттуң өскө-даа мурнакчы кижилериниң патриоттуг эгелээшкенин калбак неперээш-кени ышкаш фактылар херечилеп турар.

Совет ниитилелдин мораль-политиктиг чангыс эвинин улуг күжү коммунисти-рин болгаш партия кежигүнү эвестер-ниң сталинчи блогунуң кандидаттары дээш Советтерге сонгулдаларга ажалчы чоннарың чангыс эп-сеткилдиг бады-лашкынына тодаргай илеретинип турар. 1937 чылда ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң сонгулдаларыга сонгучулар-

ның 98,6 хуузу бадылашкына кириш-кен. Ооң-биле кады бадылашкына кир-ишкен бүгү кижилерниң 98,6 хуузу коммунисттерин болгаш партия кежигү-нү эвестериниң сталинчи блогунуң кан-дидаттары дээш боттарының бадылаш-кынынын бергенер. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң сталинчи блогу дайын өөлүндөгү үеде Дээди болгаш ажалчы чоннарың чер-чер Советтериниң сонгулдаларына ча-йыннанчак тилелгелерги камгалап алган.

Мораль-политиктиг чангыс-эп Ада-чурттуң Улуг дайынын чылдырында онза күш-биле илеретинген. Дайныга киржип турган чурттардан улус биле армияның аразында бузулбас чангыс-эп чүгө Совет Эвилелинде боттанган, ССРЭ-ниң улустары большевик партияны болгаш совет чазакты долгандыр, улуг баштыңы болгаш башкы — эш Сталинни долгандыр улам-на сырын катышкан, ол болза, Ада-чурттуң Улуг дайынын бистең тилелгелериниң шиптирлиг чүүлдеринин бирээни апарган.

Октябрийн социалист Улуг революцияның 26 чыл оюнуг дугайында илеткелге эш И. В. Сталинниң чуталааны болза:

«Дайын болза, улус бүрүзүнүң ма-териал болгаш сагыш-сеткил талазы-биле шупту күштеринин бүгү талагы шылгалдазы болуп деп Ленинниң ал-дарыг айтышкынын амгы дайын бүгү-ле күшү-биле бадыткаан. Боду-нун ажал-агайларының хөгжүлүдзинин болгаш оон организанының талазы-биле, бодунуң шериглеринин дуржула-зынын, уран-мергеялинин болгаш дай-нын чангыс-эп-сеткилинин талазы-биле дайынын бүгү дүргүзүндө улусунуң шыдамынаың болгаш чангыс эпти-нин талазы-биле бодунуң дайынын-да күштүг болууза — үгүле ыңдыг күрүнелер ол шыгалданы шыдажып өртүп турган деп чүвени дайынарның төөгүлери өөредип турар. Шап ыңдыг күрүне болза, бистең күрүневи болуп дур» (И. В. Сталин. Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынын дугайында).

Бистең ниитилелдин хөгжүлүдзинин шимчедикчи күжү, совет улустуң мораль-политиктиг чангыс эви болза, бисте чуртка коммунизм тургузарынын сталинчи программазын чедип чыгының күүсөдириниң шиптирлиг чүүлдеринин бирээни болуп турар. Дайын согуундагы сталинчи беш чылдың хуусааында күүсөдөзи большевик партияны долган-ды чангыс аай, сырын катышкан совет улус беш чыл планын оон эрге-ажымын харылап турар дайынчы программа кылдыр хүлээп алган, ону бот-тандырар дээш улуг көдүрүлүшкү-нү биле болгаш чангыс эп-сеткил-биле аялдап эгелээшкенин умукурада болду-нар арталыг болган.

Мораль-политиктиг чангыс эп улус биле партияның сырын харылаагына, ленинниң туғунуң адаа-биле ССРЭ-ниң ажалчы чоннарынын улам сырын катыштылааны бодунуң илергелээшкени-нин тып турар. Ол дугайың совет кижилерин буржуаз национализмге, космополитизмге болгаш буржуаз идеологияны өскө-даа болушкунуна удуур шиптирлиг демисели, ажалчы массаларның коммунист болгаш политиктиг медресинин үзүк соксал чок көдүрүлүшкүнү, партияның лозуннарын амьдалыга боттандыры дээш улустуң чүткүлдүг демисели херечилеп турар. Совет улустуң мораль-политиктиг чангыс эви чаа дайын кызыкчыларына удуур тайбың дээш ССРЭ-ниң ажалчы чоннарының идепкейлиг демиселинде, совет чазактың чангыс эп-сеткил-биле дегитирген тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиканында катышкан.

Хоорайда болгаш көдөөде, бүүдүрү-гөдө, эртем лабораторияларында болгаш колхозчу ховуларда, социалист Ада-чурттуң камгалаында болгаш Совет Эвилелиниң күрүнө эрге-ажактарының камгалаында — чер болгонда, Ленин — Сталинниң улуг партияныга удуурган, коммунизм тургузарының идеяларына сорук кирген совет кижилер монолитиг күш кылдыр аялдап турар.

Совет улустуң тилелтирбес чангыс-эви улуг баштыңы болгаш башкы эш Сталинга совет улустуң изиг ынак-шылынга болгаш кызытаар чок берди-нишкенинге тодаргай илергелээшкени-ни тывар. Сталин — улустуң аас-кежи-нин сорук кийричизи, коммунизм дээш демиселдин тугу. Сталинниң ады болза, совет ниитилелдин мораль-поли-тиктиг чангыс эвинин символу болуп турар.

Адарыг большевик партияныг удууртулазы-биле, И. В. Сталинниң башталгазы-биле бистең чурттуң улус-тары коммунизмни чаа тилелгелерин-че идегелин-биле бурунгаар бар чоруту.

Н. МАТЮШКИН.

Тес-Хем район Сөвединиң ийи дугаар сессиязы

Чоокта чаа Тес-Хем районунуң ажалчы чоннарының депутаттарының район Сөвединиң ийи дугаар сессиязы болуп эрткен. Сессияга районунуң Устү-Шынаа суму Сөвединиң организастал-малы ажалчы дугайың болгаш районда мал ажылының дугайың чутала-лашкан.

Устүнде айтырларның талазы-биле ылаңгай Устү-Шынаа суму Сөвединиң организастал-малы ажалчы кончуг багайы сессияга көзүлгөн. Илеткел кылган суму даргазы эш Демур-оол индир кырынга үнүп келгеш шоолуг чүве чуталавайын, харын «бодунуң суму даргазына аялдап келгенин 6 айларның дургузунда Советтериниң организастал-малы ажалчы деп чүрү ыңча дээрин бешин билбес мен» — дээш олуруп алган. Оон-да дора эш Демур-оол допчу харын бээр-биле база катап туруп келгеш харын суму Сөвединиң 3 аңгы тармакларының кайзын наандыг доку-ментиге баарын бешин билбес мен деп бодунуң чөгөнгич болгаш эң-не харын-салга чок байдалын минип чуталаан.

Сессияга устүнде айтырларын илет-көөр болгаш эш Демур-оолдун идеги-ли дузалайып кылчып бээр-биле райкүсөмдөн каш хонук бурунгаар томуйлаткан райкүсөмдөн даргазы-ның ораалчызы эш Чамдаба болгаш районун улус өөредилге кидизинин эргелекчиси эш Думбүү олар ол аңыл-га харысайла чок болганы тодаргай. Мынчангаш Тес-Хем райкүсө тому сөөлүгү үеде сонгутурган сумулар Со-веттериниң даргалары-биле ажал чорут-

пааны болгаш оларның ажал чоруду-лазын сонугурап, хынавайын, өөретпейн, ажалыңга дузалашпайн турары иле-рзөөн. Ооң түңнелинде Устү-Шынаа суму Сөведи 1950 чылдың 12 айдан бээр 2 катап сессия чымылдырган бол-за-даа, ол сессияларның протоколдары болгаш шиптирлерин бешин чок болгу-лаан. Суму Сөвединиң даргазы эш Демур-оол чон негелде хомудал кирип келирге ону орта харылап бербес, кадыг-дошкун болгаш ажал чорудула-га улус организастаарда дужаар, хөрөк-төөр турган.

Районда мал ажылының байдалы база-ла багай деп чүве сессияга иле-рзөөн. Кызыл-Чыраа болгаш Чыргалаң-ды сумуларда малды кайы хамаан чок-на төчөгөлөр чоруктар бар турбоже, райкүсөм болгаш ооң көдээ ажал-агай кидизи тодаргай демисели чорутпайн турар. Ол ышкаш ол районун Кызыл-Чыраа сумузунда Сталин аттыг колхозта малдың азырал казы-рылазы баксырап, когараар чоруктар бар турда база-ла сонугурап көрбөйн турганнар.

Устүнде айтырларның дугайында сессия тодаргай шиптирлерни үндүр-гөн. Ам чутула сорулга болза, сессия-ның шиптирин удурутпа болдурган Советтериниң организастал-малы ажал-чы дарын үндезинден экиндерде совет аялдап чыгарынын ажалга өөренириге дузалайып, айтышкын шиптирлерин күүсөдөзи хынаар, негээр чорукту күшүлдерини райкүсөмдөн улуу-биле негетинер.

И. БАДРА.

Кончуг эки өөредилгелиг коммунист кыстар

Сталинчы Конституцияның ачызында тыва херэженер өөренир, дыштаныр болгаш аялдаар эрелерин, эр кижилер-биле дең эргелиг болуп чорукту бүрүнү-биле хоступ болгаш чоругар аялгап турарлар.

Областың партия школазының дың-накчызы болуп турар эш Сенди Татяна Тыва областың эң ырак кызыгаар району — Тере-Хөлдүн Балыктыг суму-зундан келген.

Эш Сенди көдөөге аялдап чораш, бодунуң билини бедидип алып дээш боду онза кызымакай өөренип чорган. Эш Сенди ам областың партия школа-зының белеткел курсуна кончуг эки өөренип турар.

Сенди болза, ажалчы коммунист.

СОВЕТ ЧУРТТУҢ ХЕРЭЭЖЕННЕРИ

ГЕОЛОГ КЫСТЫҢ ЫРЫ

Геолог кыс ынакшылга Хенертен кээп хүлдүпкөн: Ээн тайгаа ишке чорааш, Эргим сарыын сакты берген.

Аядын суаа шинчип тыпкаш Ырак, төрөөн хоорайында Ынак дустуу Монгуш-биле Амыраанын үлежиксөөн.

Шинчөөчи кыс—черниң чери, Шипшин сывнар ортузуна, Сынның чапак, өөрүшкүзүн Сырвалдыр ырап турган:

—Кадыр даглар орайында Карачаскаан түр мен сарыым. Азымтан одам уун тып, Адимымда көрүп түр мен.

Күдүрээлиг мөөрүк пөштер Хүдүмзүргей менче көргөн, Артык ынаам чүглөөн ырым Ара дозуд, амырап тур.

Баарымда аян хемле Майтын каккан мээң одам Өгүрү көк ыш өрү шөйлүп, Өөрүм сагындар.

Танды чурттуг сенден баштааш, Испавда-даа, Корейде-даа Тайбың күзөл тулчуп турар Ички хөй чон мээң өөрүм.

Чыркы черин хөрзүвүңге Чыргал тарың ажылчывнар Судал чүрөөм биске деңвээр Сувураы төреливис.

Кремльдин алдын шагы Коммунизм даңын айтыр. Сталинчы улуг номнал Хосталганың оруун айтыр.

Капшал, сынга чаңгы чажып, Карачаскаан чорумза-даа, Каптагайда мен дег өөрлүк Хамааты-даа кайны турар!

АНЫЯКТАР КЕЖЭЭЗИ

Тарымалдыг ногаан сідче Ракеттер саарлып чагган—Танды шөлү хүлдүскү-дег: Ыры-биле чаржып өскөн Таңгырактым овор сынын Талыгырдаа танып кагдым.

Колхозуус уруглары, Кончуг өптүг өнүктери, Ынаам кысты чедип алган Хөглүг омак шуугап бар чор, Ынчалза-даа, меаче караан Көзүлдүр-ле эскербей чор.

Чечек ышкаш чалымы кыстар Чергелештир басып чорда, Хөй чүс чылда бижиң дооспаан Шүдүглөдиг маадырлары Шүдү чыгып келгенде дег Хөрек чүрек хөлзеп тойлар.

Бистиң чурттуң кыстары дег Чолдуг кыстар чогуң бодааш, Бистиң чурттуң кыстарыга Чоргаарланга сеткил өөрүрү—Ынакшылдың, хүндүлелдин Ыры шүдүү төрүтүвр!

Юрий Кювзегеш.

ӨЛҮМҮ ЧОК ЗОЯ.

Маадырларның авазы Любовь Космодемьянскаяга.

Доруктурган нези-даа Маадыр кысты ол хүн көрбөөн Москваны камгалаар дээн Дошкун хүреш чоруп турган..

Өлүрүкчү ногаандыктар Өчүк кордааш чеже кыспаан—Угаан сарыыл ышкыгыже Улдааштың-даа чадажып каан.

Кышкы соокта көртүк харже Кызыл-таван чеже сүрбөөн Өжөөтөнөр кыстың арнын Өртөткөш-даа хыы ханмаан.

„Партизан кыс, сөгле че!“ деп Паробеллум арны-шыгаан, Паарбан-бастып, араатанзып, Фашист обер меннип турган.

А Зоя черле ыттаваан, Аартында-ла човууртаваан, Чолуктарга өжөөн кыпкан Шолбая караа безин чаш чок.

Бөрү ышкаш фашистерге Бистиң човуң өжөөн-кылыын, Бичи кыста, дегерезин Мөөнөп каан дег, түрлүг турган.

Маадыр Зоя чепсек чок бол, Фашистерни тийлеп үнгөн: Амыг чаштын келир өйүн Амызынга орап өлгөн.

Ычангаштың Зоя дйриг: Ынакшылдың ырларында Дөзөп салгаар маадырларда, Төөгүстүң алдарында!

ИЕНИҢ ҮНҮ

Дайын өртү өшкөн ояар Дайын кыппас хөмүрлензин, Дарызыг ыш арылганнай Тарап кадып эстей берзин—Дайыңа удур каргыш үнүм Даглар ажыр чаңгылавын.

Манган баштыг ынак огулм Эртемирнериң бедииң чөйтсин, Мангырааның сынарнының Эртинезин шинчип тыпсын—Солангы чыркы чурттувустун Соруюн сыкпас огул болзун.

Узу чаштыг ынак кызым Эргиминден чарылбазын, Улуг ишке мергежилин Эки чол дээш баралгазын—Чаячы мерген човуустун Часыг төрөөн кызы болзун.

Оран чурттуң чоном-биле Огулм, кызым ээлеп тутсуң: Колхозтарның, заводтарның Хостуг ыры динмирзин Коммунизм улуг тудуу Ховук тудум маадып турзун.

Дайын өртү өшкөн ояар Дайын кыппас хөмүрлензин, Дарызыг ыш арылганнай Тарап кадып эстей берзин—Дайыңа удур каргыш-килен Далай кежир чаныкталзын

Күзөл соруум дээжижи бо. Хүрежимниң дээдижи бо Ычангаштың камгалайда, Ыдыг дошкун демиселде—Дайыңа удур дайында мен Тайбың күзөөн дайынчы мен.

И.ИВ. Хоорайнын т, дугларнын төлевилелин кылар Украинанын күрүне институтуна Каховканын ГЭС-инге болгаш Мурнуу-Украинанын канал туудунага ажыктыг чоокку үеде тулуп тургузар хоорайларын болгаш суурларнын планын кыларын дааскан.

Чурукта (солагай талазындан оң талазын) институтун район төлевилел килдизиниң начальниги Д. И. Богорад, экономия эртемийн кавдидады В. И. Новиков болгаш архитектор М. Л. Сивальнев оңар улуг Каховканын тулуг планын кылып турары.

Чуруу Ю. Галичинни.

СЭТА-нын прессклишези.

Колхозчуларның күш-ажылын чөп организаастаар

Улуг-Хем районунуң Демир-Суг суму-зунда «Чаа орук» колхоз бо чылдың январь айда ук районунуң Хайраканда Минурин аттыг көдөө ажыл-агый артелинеге катышкаш, малдың азырал-ажаалгазын экинжер, эрги, чаа тулугларынын шынаржыдар, Демир-Сугда чуртталганың 15 бажыңдарын, ында школаны көжүрер дугайында шийтир үндүрүп, ол айтырылганы хөй удаа чугаалажып келген.

Ынчаарга Минурин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң баштаар чери үндүргөн шийтирлерини херек кырынга боттадырарыңа колхозчуларның күш-ажылын чөп организаастаарын турар. Оң түңнелинде Демир-Сугдан көжүрер дээн 15 чуртталга бажыңдарындан ам чүгле 5 бажың көжүртүнгөн, школага оттулар 700 кубометр ыш белекчээр тургаш мынчага чедир оттулар ыш белекчелиниң планын күчүттөөн малдың азырал, ажаалгазын экинжиттөөнден дыка хөй малдың денгели баксыраан болгаш харын чамдыктары өлүп хорап турар.

Бо бүгү болза, колхоз баштаар чери, колхозта партия, комсомол эге организаациялары нийтинич ажылыңа бүгү колхозчуларның күжүн мобилизаастап шыдааган турарын, оларның ортузунга

политик-кинизидилге ажылын чорутула турарын херечилеп турар. Оң журундан чамдык колхозчулар күш-ажылдың сагыла-чурумун үрөп, нийтинич ажылыңа киржир хөңү чогуң илередип, хуузуңда ажык-кочкаа сүрөп ажалче чайлып турар. Чижээ, колхозчу Ак-оол болгаш оон-даа өске колхозчулар колхоз баштаар черинден шөлзөп чөпшээрел чок Баян-Кол экспедициязынче, Кызыл-че, Шагаан-Арыгыже чоруп, хуузуңда ажылын кылып турар. Ол ышак 5—6 хире колхозчулар райпо черинге топкак ыш белекчеп бөрү деп керээ чарып алган колхоз төвүнүң чынанда 1—2 километр алааста топкак ыш хал турда колхоз баштаар чери хемчег албайн турар.

Мынчангаш колхоз баштаар чериниң даргазы эш Дамбар, база колхозта партия эге организаациязының секретари Доспан, комсомол эге организаациязының секретари Тадар-оол олар бүгү колхозчуларын нийтинич ажылыңа бүрүн кириштирерин чөдөп алыры-биле колхозчуларның ортузунга политик-кинизидилгелер ажылды дыңзыдып, нийтинич ажылыңа оларны чөп организаастаа чогуур.

О. УИНОК-ООЛ.

Маадыр ие чаа бажыңны алган

Улуг-Хем районунуң Көк-Чыраа суму-зунда Ленин аттыг колхозта Маадыр ие Кызыл-оолдуң өг-бүлөзү бодунуң колхозунуң ажыл-агыйны сайзырадыры дээш кызымак ажылдап турар. Эш Кызыл-оолдуң алды уруглары школада эки өөренип турар.

Колхозтуң ажылдарыңа мурнакчы ажылдааны дээш база оң өг-бүлөзүниң иштинич эки ажылдап турарын көрөш, колхозтуң баштаар чери болгаш колхозчуларның нийти хуралы

Маадыр ие Кызыл-оолга күрүнең эгитимес дууламчызы-биле туткан бир чаа бажыңны тыыскан. Маадыр ие ам уруглары чаа бажыңыңа культурулг остүрер.

Большевик партияның, совет чакантың болгаш башкы Сталинның ие-чаштар дээш сагыш салымчынынга харын кылдыр уругларын эки өөредип, колхоз бүүдүрүлгезинге улам мурнакчы ажылдарын Кызыл-оолдуң өг-бүлөзү хүлөөнгөн.

2,5 тонна хөвөң, 100 муң метр хөвөң-саазын пөстөр, 10 электри моторлары болгаш оон-даа өске чүүлдер таарыштыр ажылталымайн хөвөөр артакан. Улетпүр бүүдүрүлгелериниң чамдык удуртчулары ажылчыннарның ортузунга кинизидилге ажылын кошокта тургузуу база оларның амырдал байданын өөренип көрбөй турар, оң каразы-биле ажылчыннарның ажылдан үнүп кирер чоруктары чамдык улетпүр бүүдүрүлгелерде бар болуп турар.

Чиг-эттиң дужаалгазының болгаш белең продукцияларны таарыштыр керээ-лериниң чок болуп улетпүр бүүдүрүлгелериниң ажылында улуг чөптөстөрүн бирээзи. Ажыл-агыйык керээ болза, күрүне планын бүгү шынарларың болгаш сан көргүзүлгелериниң күчү-селдери дээш демиселде немелде чөптөс болуп деп чүвени албан организаация черлериниң чамдык удуртчулары утуп турарлар. Керээ болза, улетпүр бүүдүрүлгелериниң ажылыңа тодарай көргүзүңү бээр. Бистиң улетпүр бүүдүрүлгелеривистиң бүүдүрүп үндүрүп турар продукциязының куду шынарлы болуп турарының база бир барымдаазы болза, улетпүр бүүдүрүлгелериниң, садыг болгаш тулуг организаацияларының аразында керөөлөриң чок болуп турарында болуп. Оң-биле чергелештир улетпүр бүүдүрүлгелер чиг-эт, материалдар болгаш оттулар чүүлүн чарыда-лынга үчөттү болгаш контролди эки тургусаанындан улуг чөптөстөр үнүп турар.

1951 чылда күрүне планы бүүдүрүлгө программаның дыка улгатырарын, ассортиментини калбартырын, бүүдүрүп үндүрүп турар продукцияны шынарлы үндөзүн-биле экинжерин болгаш бот-өрктөни чигедирин дөзөвилөөн.

Улетпүр бүүдүрүлгелер чурттуң чиг-этинден бүүдүрүп кылган бүгү хөвир-лериниң кылгылары-биле колхозтарның, тулуг организаацияларының болгаш чон-нун негелде хөргөлгелерин бүүрүнү-биле

хандырар ужурулг. Эки шынарлыг кылдыр дээш демиселди улам күштөлдүрүшпөөн, ол кылгыларын садыглап таарыштырылганын доктааткан чогуур өртөктерин барымдаалаар. Кол кичээ-гейин тулуг материалдарының бүүдүрүлгезинче салыр. Райүлетпүр комбинаттар бүүрүзү балык туларын организа-таар, кат болгаш өске-даа чүүлдерини тыыкын калбартыры чугула. Даара-дыг идиң-хөп кылгыларын, стол, сан-дай, аяк-сава чүүлдерин бүүдүрерин калбартыр. Ыштан кылган кылгылар-нын бүүдүрүлгө эки болбаазыраткан бол-гаш кургаг материалдардан бүүдүрүп кылгыры чугула болуп турар. Мындыг чөптөстөр база турган, чүл дие, ыштан кылган кылгыларын албан органи-заация черлери болгаш чурттангы чон хөргөлгө сөдүп алыр, ынчаарга ол чүүлдер үр болбайн үрелип хажыыр чүүлдер бар турган. База шынар тала-зы-биле дыка куду, өртөө улуг болуп ту-рар.

Ажылчы чоннарның өзүп турар негелдээн чурт улетпүрү хандырбайн турар. Хөргөлгө чугула бөдүн кыл-дырлары бөзин садып алыр дээш тып-пас. Чурт улетпүрүнүң улетпүр бүү-дүрүлгелеринде хөргөлгө чугула чүүл-дерин бүүдүрүп турар болза-да, олар-нын саны өзвези, чөдөшпөс.

Электрэнергияны камчы чарыдаар сорулга-биле улетпүр бүүдүрүлгелерге моторларның күчүзүн чогууру-биле ажылаар херек. Оң-биле чергелештир электрэнергияның анаа турар чарыл-газын бодурбас дээш демисежи.

Улетпүр бүүдүрүлгө бүүрүзүңе ажыл-дарың ай, он хонук, эөлгөч графиниң доктаадыр болгаш ажылдың күчүселдээн дээш хүн-бүрүнүң контролон тургузар херек. Улетпүр бүүдүрүлгелериниң аразы-нга социалистик чарышты калбартып тургаш, чурт улетпүрүнүң ажылының денгелин улам бедидери чугула сорулга болур.

И. ТОМИЛИН.

Күрүне чээлизинге болгаш ажаалга херээңе дузалаар комиссияларның сорулгалары

Бистиң чурттувустуң болгаш оң иш-тинде Тыва автономнуң областың ажыл-чы чоннары ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Беш дугаар Күрүне Чээшкениниң бижидилгезинге улуг патриоттуг көдүрүлүшкүнү-биле киришкен. Чээшкениниң чедириниң тарарыңа советтин хөй-ниитиниң көргүзүп турар калбак дузаламчызы улуг ролдыг болган.

Күрүне чээшкенинге болгаш ажаалга херээңе дузалаар комиссиялар бо талазы-биле улуг ажылды чоруткан. Чээш-кинге бижидилгени кыска хуусаада поли-тик талазы-биле бедик деңгелде чо-рудардан аңгыда, харын бижидилгениң түңүн төлээр хуусааның дүргүзүндө оң кудулаптызын хандырар ужурулг. Дузалаар комиссиялар болза, бижидил-ге талазы-биле ашка-хөргөчлөриң бү-рүн кирилдизин хандырар болгаш ол организаациядан өске черлөргө үнүп чоруткан бижидилгелерге организа-цияларны чогуур өйүмдө бүүрү тыпсып бөзгөн чөдөп алыр.

База Күрүне чээшкениниң дугайында тайылбыр-массалыг ажылды үргүлүч чорудар хүлөөлгелер. Саң-хөө органи-занының болгаш ажаалга кассаларының хүлөөлгөзи — дузалаар комиссиялар-ны хун-бүрүдө удурут, оларның ажылынга практиктиг дузаламчыны көргүзөр, эки ажылдыг дузалаар комиссияларның дуржулгазын келтередир, эң эки идеп-кейлиглерин илередир.

Ажылчы чоннар депутаттарының район, хоорай Советтериниң күс-ком-нарының чанында дузалаар комиссиялар болза, кудуку комиссияларны удурут-рунга улуг ролдыг болуп турар. Ол комиссиялар болза бүүдүрүлгелерде, ал-бан черлеринде дузалаар комиссиялар-нын өтчөттөрүн үргүлүч чугаалажыр, оларның ажыл-чорудулгазын хыялар, өске-даа организаастыг хөмчөглерин бот-төндүрүп хүлөөлгөли.

Дузалаар комиссия кайда-ла үргүлүч ажылдап турар болду, ол черлерде чээшкениге бижидилкиниң өзвөзө-вейн, харын көвүдөп турар. Чижээ, об-ласты типографиязында дузалаар ко-миссия (даргазы эш Самароков) үргү-лүч боттуг ажыл чорудуп турганының хараазы-биле ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Беш дугаар Күрүне Чээшкениниң бижидилгезинге өзвөзө-вөн, а харын ол организаациядан 7020 рубль түңнүг бижидилгелиг бижидик-чилер өске черлерге чоруп барган бол-за-даа, бижидилге түңү көвүдөөн тур-ган.

Бо талазы-биле Кызылдың автотран-спорт конторазында дузалаар комиссия (даргазы эш Белогорский), Барын-Хемчик районунда дузалаар комиссия (даргазы эш Панин) болгаш оон-даа өскөс эки түңнелдерин чөдөп алган.

Ынчангаш дузалаар комиссияларның ажылының эки тургустунганының ду-зазы-биле бо организаациялардан үнүп чоруткан бижидилгелериниң бижиткен түңнүг элөөн хөй көзин кирген болгаш

чораян бижидилгелерге облигациялар-ны бүүрүн тыпсып берген.

Бистиң областың хоорайларының болгаш районнарының чамдык органи-заацияларында, албан черлеринде, база бүүдүрүлгелеринде дузалаар комиссия-ларның ажылы эки тургустунмаан. Би-Хем, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Чаа-Хөл болгаш өске-даа районнарың бүүдүрү-лгелеринге, албан черлеринге бижидил-гени чартыр талазы-биле ажыл чөптөс организаастатыган. Мооң ужурунда чамдык черлерде бижидилгениң түңү кудулаан чоруттар бар.

Бо үеде күрүне чээшкенинге болгаш ажаалга херээңге дузалаар комиссия-ларның болгаш ажаалга кассаларының чугула сорулгаларының бирээзи болза, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Беш дугаар Күрүне Чээшкениниң бижидилгелеринде үзе санажылгалары доозары болур.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң Беш дугаар Күрүне Чээшкениниң бижидилгелеринге облигацияларны 1951 чылдың март 25-төр орай эвөсте бугу киригем ашкамын түңүн баураар тып-сып бээр. Аараан чылдаган-биле түр үеде чок турган, азы шөлзөдөөн, кол-лективтөөн үнүп чораян бижидилгелерге төлөөн ашкамын түңүн баураар обли-гацияларын чөдирип бөзгөн азы өргөт-көп пакет-биле почта дамчыштыр март-тың 20-ге чедир албан организаацияның бухгалтериязы чорудуп бээр ужурулг.

Күрүне чээшкенинге болгаш ажаалга херээңге дузалаар комиссиялар чээш-кинге бижидилгениң бидиалын, тырт-кан ашканын күрүне банкызынга чо-гуур өйүмдө кирилдизин, а ол мыншаң бухгалтерия черлеринде облигаци-яларны бижидилгелерге бүүрү тыпсып берип турары хыяар хүлөөлгөли.

Бүүдүрүлгө, албан чор бүүрүзүңе Кү-рүне чээшкениниң болгаш ажаалга хер-ээниң талазы-биле ажыл чорудар тус-най кичкин тургузар. Күрүне чээшкени-нериниң тиражтарының бүүгү таблица-лары активке бар турар ужурулг. Ол чорук болза, Күрүне чээшкенинериниң облигацияларының таварышкан ойнаш-кынынын бижидилгелер чогуур өйүмдө алыр арганы бээр.

Профвизеллиниң чер-чер комитете-риниң сорулгазы болза, күрүне чээш-кинге болгаш ажаалга херээңге дуза-лаар комиссияларның ажылынга прак-тиктиг дузаны хун-бүрүдө көргүзөр, ду-залаар комиссияларның ажылының дугайында оларның өтчөттөрүн чоокку үеде дыңнаар болгаш ажылды экинжер-ри-биле тодарай хөмчөглерин ал чору-дар ужурулг.

Партия, совет, профвизел болгаш өске-даа хөй-ниити организаацияларының дузаламчызы-биле чээшкениниң бижидилгелери-биле санажылгаларны чөдир-шининиң чорудуп шыдаар.

Т. ИЛЬИН,

Ажаалга кассаларының област эргелелиниң оперативтиг кыл-дизиниң улуг инспектору.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Чаа-Хөл районда кино көргүзүлгези багай

Кино чуруктар—совет улустуң ажыл-агый болгаш культура-политиктиг улуг чедириниңерин көргүзүп, совет кичи-лерни патриотизм баузуңга кинизидип, ажылчы чоннары чаа-чаа чедир син-нерже сорул кирип турар. Массаның ортузунга чорудар агитация-пропаган-дадыг ажылдыг чугула чөптөө кинону кө-дөө чоннар ынчангаш канчаар-даа аажок сонургап турарлар.

Ындыг турбуза, кино көргүзүлгези Чаа-Хөл районда багай чоруп турар. Район төвүңге кино ында-хаа үнүп турар болгаш биеги-ле катп катп көрү-скөн чоруттары каталатп көргүзүп турар. А ыраак сумуларга кино көргүзүп барык-ла болбастаан.

Кызыл-Даг, Ак-Дуруг сумуларында бүүдүн чартык чылдың дүргүзүндө 1—2

кино көргүзүп болгай, а сөөлү 4 ай-ларда мырыңай көргүскөстөөн. Район төвүңден 60 км черде Шаңчы суму-зунда ажылчы чон барык сөөлү 5 чылдар-ны дүргүзүндө кино көрбөй келген.

Идеология ажылының ол чугула участогун ВКП(б)-ниң Чаа-Хөл райкому, райкууском чугулага көрбөй, көжөр кинону районунуң чурттагычылг черле-ринге чөдирбейн турар. ВКП(б) рай-комунуң болгаш агитация пропаганда кил-дизи ол аялдан шууг хоорулган. Көжөр кинога маршрут чогадып кылбайн, оон ажылыңа контрольдөвөй турар. Ындыг чорукту узуткан, кино чуруктарын чурт-такчы чоннарга көргүзөр чорук — пар-тия болгаш совет организаацияларының чугула сорулгазы болур ужурулг.

А. ТАРААЧЫ.

Самчыгданкыларны харыскалгане

Каа-Хем районунуң Ворошилов аттыг көдөө ажыл-агый артели өрткөн чылын тараа бастырын эгелээр-биле шаңга турган тараадан 1000 килограмм хире тарааны оор алган. Ук оор ынчаарга тыывылбаан.

Ол оор бо чылдың февральге чедир нийтинич хөргөзгөн нийтиге билдир-бейн оорлап турган. Бо чылдың фев-раль 26-да ук оор эрги чаңчылы-биле

тараа оорлап чыткан туттурган. Ол оор болза, колхоз даргазы турган И. Никитиниң наты П. Лямкин болган болгаш ук борга И. Никитин дузалап турганы илээрэн.

Мынчангаш нийтинич колхозчу өңчү-лүнүң оорлакчылары П. Лямкин, И. Ни-китин оларны хоойлу харыскалгане кириер херек.

Я. КИРИКОВ.

Автомашинаны ынчаар ажылап болбас

Бай-Тайга районда Сталин аттыг көдөө ажыл-агый артели чоокта чаа автомашина алган. Ол машина-нын ажаалгазының баксырааны-биле болгаш оон эдилеп турар эөлөрүнүн өз-харысылга чогу-биле ол ажылгадан шууг үнгөн. Бү-дүн чартык тонна машинаның чо-лаачылары аттыг сурагылг арага-чылар Тажы, Ламажап олар хөй нийтинич өт-хөргөзгөн хары-

салга чогу-биле аажылап, арагалан тургаш, ам шууг үрөөн болуп тур-рар. Оларның ыдыг байданын колхозтун баштаар чери көре тура чогуур өйүмдө хөмчөг албаан.

Колхозтун баштаар чери колхоз-чуларга болгаш колхозка тергени улуг ужуру-дузалыг техниканы үрөөн Тажы биле Ламажапты харыскалгане кириери негетини тур-рар.

С. ТӨРӨШТӨЙ.

Улустар дайынга орук бербес

(„Быжык тайбыц дээш, улус демократиязы дээш!“ деп солунуң арнынрандан).

Бухарестеги «Быжык тайбыц дээш, улус демократиязы дээш!» деп солунуң өлчөгүлү дугаары үнгөн.

«Совет улустуң чаа шылтанган чедишкени» деп атыг мурнуку чүүлүгө солунуң бижээни болза: «Совет Эвилелини делегейде чүс-чүс миллион оңдуктери болза, сатыныкчы саазын шокарлактарының нүгүчү болгаш хоп-мегези тура-даа, ССРЭ-ниң чайыналчак чедишкенини бүзүрледи биле өөрүп көрүп турарлар. Соолгу чөбүр чылдарда ССРЭ-де үлөтүрүп продукцияның чыл салында ла ортумак немелде өзүлдези 20-хаа деңгээлге турар, а эңне шылдады капиталистик чуртта—АКШ-та 2-ле хууга деңгээлге турар. Капитализм болза, ниити хөгжүлдеңи боодакчызы, бүдүрүкчү күштериниң боодакчызы болур. Ол чорук ниити-биле бо чүс чыл эгезиниң деннелинде-ле деспотишан турар Францияның чыңаңдан тодаргай көстүп турар. Бир эвес 1913 чылда французияны үлөтүрүп продукцияның деннели 100 хуу турган болза, 1950 чылдык баштайгы чартында, азы 37 чыл эртенниң сөөлүнде Францияны үлөтүрүп продукцияның деннели чүгө 121 хуу болуп турар. ССРЭ-ниң үлөтүрүп бүдүрүлгези 1938 чылда-ла 1913 чылдык бүдүрүлгезиниң деннели 9 катпашкан. Ири-кыраан капитализмниң социализм-биле каян-даа тайбыц чаржып шыдашпазы оон тодаргай көстүр.»

Чаа дайынның англи-америк кысыкчыларына уду улустарың демиселиниң дугайында информастык материалдары, база ол ышкаш «француз чазактык бунгар-бак үлөдө» деп атыг редакцияның чүүлүн солун бирги арнынга парлаан. Профессорларын Бүгү-делегей Федерациязы, Демократтык хөрежениниң Бүгү-делегей Федерациязы болгаш Демократтык аныктарың Бүгү-делегей Федерациязы дээн ышкаш, делегейиң бо кире улуг организацилаларының ажил-чорудулгазын Францияны демиселиниң чорударын хоругдаан француз чазактык кем-буруулук чорудулгаларын бо чүүлде буруу шаап турар. Солунуң бижип турары болза:

«Америк империалистер болза, боттарың француз чалчаларың холу-биле ажилчын ангынын, хөрежениниң болгаш аныктарың эң массалык, демократтык бүгү-делегей организацилаларына согууну таварыштырышаан, хей улус массаларга оларның савдарын үзе кирер деп бодат турарлар... Бидыг болза-даа бүгү чурттарың ажилчы чоннарының килеңзон удурланышыңнары, дайын кысыкчыларының чимезингеринге уду оларның серемчилели, ол массалык организацилаларың деткир дээн сагыш-сеткил катыжыкчыларының шимчээшкени болза, оларның оон ыпай быжыкчыларының база калбарыкчыларының үндээни, улустарың тайбыны болгаш хосталгазы дээш оларның чедишкениниң демиселиниң үндээни болур»

Дугаарга «Социализм Британияның оору» деп атыг Великобританияның Коммунисттик партияның Программаны парлаан. Ол программаның Великобританияның Коммунисттик партияның Күүсекчи комитети 1951 чылдың январь 13-те басылаан болгаш Лондонга тускай парлал үндүргөн.

Программа Гарри Поллитинг эге сөзү-биле эгелээн. Авторуң айтп турары болза: «Бо программа дээрге, эң чокуу үенди соңгудат программазы эвес. Ол болза, британ улустуң канчаар-даа аажок хей нуруузуң эрге-ажыктарыңа таварыштыр тургустунган келир үнүң программаны болур. Британ улус бо программаны амдыралга боттандырының ооруу тып алып дээрзинге бүзүр бис.»

Программда айтп турары болза, Британияга улуг өскерлишкениниң эрген чугула апарганың үези келген. Соолгу бежен чылдарың дургузунда эрги нитилелдин өлүмү болгаш оон улустуң эрге-ажыктарыңа бараалгап шыдаас болу бергени улам-на көсү апарган. Делегейниң йи дайынары, аш-түрөңи чорук, аш-чемени чедиш-вези, кризистер болгаш массалык ажил чок чорук бодун кижилерин үлү-хуузу болу берген турда, британ миллионерлер, улуг-улуг үлөтүрүлүр болгаш монополистер улусту мөлчүп тургаш ирил-байш турарлар, үлөтүрүп бүдүрүлгезиниң талазы-биле шаанда делегейде бирги чөргө турган Британия бо үстүнде айтынган бүгү үениң дургузунда өскө улуг-улуг капиталистик чурттардан хожудат чыдып калган.

Программаның демделеп турары болза: «Лейборист чазак социалистик Со-

вет Эвилелинге, чаа Кыдатка, улус демократияның чурттарыңа болгаш боттарының национал хосталгазы-биле хамаарышпас чоруу дээш демиселип турар колония улустарга уду америк империализм-биле дайынзырак эвин тургузуп алган. Ол чазак Малайяны болгаш Кореяның улустарыңа уду дайыны чорудуп турар. Ол чазак Британияны америк капиталга садылкан.

Лейборист чазак улустуң социал хергелдерин кызырып тургаш оортан чаа дайынга херек эидере боо-чөпсөглээшкениниң бунгар-бак программазын хүлээп алган».

Улуг-улуг трестилерин болгаш монополистерниң кончалары чөккөк чок улуг кемчээлди чедип алган. Чон чурт-туң байлактарың кончуг эвээш хуу-зун амылдат турар. Ажилчыларның экинде аар дөңгү салдыган болгаш олар эдиктерлерге канчаар-даа аажок улуг төлөвлөр берип турарлар.

Лейборист партияны баштычлары — Эттли, Моррисон болгаш өскөлөр база-ла Макдональд, Сноуден болгаш Томас ышкаш, ажилчы чоннарың эрге-ажыктарың бичи-даа бодавайн турарлар. Оларның үзөл-бодалы база практиктик ажил чорудулгазы ажилчы чоннарың эрге-ажыктарың көргүсөйн турар болгаш харын консерваторларны болгаш боттарының сөгүрүп бараалгап турары бай чаргыкчы аңгыларның үзөл-бодалын көргүзүп турар. Шынында олар, мурунгалды либеральдик партия ышкаш, консерваторларның чүгө чөн талакы чалгыны болуп турарлар».

«Социалистик Совет Эвилелинде чаа тургузуушкунуң канчаарда аажок улуг, тайбың планнары улустуң амдырал деннелин чылдың-на бедидип турар. Британия-биле ол чедишкенини хөгжүп турар чурттарың аразында чок харыл-зааны, база найралды тургузарың ооруна Британияның лейборист баштычлары болза, социализм биле национал-хосталгалыг шимчээшкенине шаап халдаар дээш, база капитализмни болгаш империализмни камгалаары-биле консерваторлар болгаш америк миллионерлер-биле бир аай фронт тургузуп алганар.»

«Коммунисттик партияның программаны болза бүгү ажилчын шимчээшкениниң үзүлү эрге-ажыктарың көргүзүп турар. Ол болза, британ улустуң хей нуруузу — үлөтүрүп ажилчыларны, фермаларны, хоступ профессионалды кижилерин, эртемдөөрлөргү база техниктерин, өг-бүлө элериңиң үзүлү эрге-ажыктарың илередиң турар болгаш оларны мөлчүп турар болук улуг-улуг помещиктерге, банкирлерге болгаш монополистерге уду программа болур» — деп программа демделеп турар.

Программда чугалап турары болза, британ улустуң эрген чугула амдыралчы херээ болур быжык тайбың дээш коммунисттик партия демиселип турар дээн.

Атлантик болгаш Брюссель пантылары ышкаш, бүгү «дайынзырак эвилелдерден база хүлээниглерден хосталып алырың; Малайяда болгаш Кореяда ышкаш, өскө-даа чурттарда чорудуп турар бүгү колоний эжелечи дайынары соксадрың; амгы үеде бүгү делегейде хамаарылгалыг чурттарың эжелеринге болгаш чаргырып алырыңа хергелеп турар шериглериң дедир келдирерин чедип алыр.

Франция, АКШ болгаш ССРЭ-биле кады Британия болза, катышкан, демократтыг, тайбыңга ынакшылдыг Германияны тургузарыңа ниити политиказын чогадып кылыр укурлуг. Японияны эидере боо-чөпсөглээринге Британия удурланыр укурлуг.

Британия болза, тайбыны база улустар аразының кады аякдажылганы хандырыр, улуг күрүнедерин аразында кады аякдажылганы катап тургузуп, тайбының чөлөңкижи—Катыш-

кан Нацйлар Организациязын быжык-лап, база ону дайынның чөпсөк кылдыр аякдажылганы болдурбас дээш социалистик Совет Эвилели, улусчу Кыдат, Индия болгаш тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттар-биле бодунуң күштерин катыштырар укурлуг.

Британия болза, атомнуң бомбаны болгаш өскө-даа массалык кыргыч кыдырының бүгү чөпсөктерин хоругдаарың бүгү-делегей контролон тургузарың дээш, база ол ышкаш боо-чөпсөглээшкениниң бүгү-ниити кызылары дээш демиселип укурлуг» дээрзиниң негелдезин программда идиң үндүргөн.

Коммунисттик партия болза, британ улустуң болгаш Британ империяның бүгү улустарының национал хамаарышпас чоруу болгаш үзүлү национал эрге-ажыктары дээш демиселип турар деп программа демделеп турар.

Чүгө социализм тургузуушкуну-биле Британия бодунуң эң чугула сорулгаларын туолуңга чедир шийтирлеп, бодунуң улусуңга чаагай амдыралды, ур тайбыны, чайгылыш чок өзүп турар амдыралчы деннели тургузуп берип шыдаар деп программа угадып турар.

Парламент барымдаалал тургустунган турар улустуң чазак болза, улуг үлөтүрүп, банкыларны, улуг-улуг садик конзерниерни, страхование компанияларын, улуг хуу-өңчү чери болгаш даштык садыгының монополиязын социалистик орук-биле күрүлени болдурарыңа үндээлөп, миллионер монополистерниң болгаш өскө-даа улуг-улуг капиталистерниң эрге-чагыргазын чок кылып узур-наар укурлуг деп программда айтп турар.

Демократтыг соңгудат реформаны боттандырының орук-биле күрүлени албан-ажыкчы демократтыг чартылгазын, парлалга болгаш радио дамчы-дар чөргө улустуң контролон тургузарың орук-биле капиталистерниң политикти эрге-чагыргазын улустуң чазак чока кылып узуртуушкуну турар.

Салдыган сорулгалары боттандырының оруктары бүгү ажилчы чоннарың катышкан ажил-чорудулгаларың дамчыштыр чорутунар.

Коммунисттик партияның политиказы болгаш программаны болза, марксисти теорияның чайгылыш чок үндээниге, бүгү-делегейиң ажилчын шимчээшкениниң дуржулгазын бодунда шингээткен эртемге, ажилчын ангынын база социализмниң тиелелериниң теориязы болгаш практиказы болуп турарын төгү-нүң көргүскөн өөредии — Марко, Энгельс, Ленин болгаш Сталинниң өөрединге даанып турар. Бидыг партия чокка социализм дээш тулчушкунга тиелеп ал шыдавазын төгү көргүзүп турар деп түдөөлинге программа айткан.

Румынияны ажилчын партияның Топ Комитетиниң кеңигүнү — Л. Рэу-тунуң «Пролетар интернационализминиң улуг күжү» — деп улуг чүүлү солунда парлатынган. Национал дарлалдын, расизмниң болгаш шовинизмниң ара-тазын буржуаз идеологиязынга, база национал эжеэни кысып өскүдеринге уду пролетарга болза, улустарың аразында найралды болгаш тайбың кады аякдажылганың интернационалистик идеологияны, бүгү нацияларның база расаларың дең-эргезин, ажилчы чоннарың бүгү-делегей сагыш-сеткил катыштырылганың удурландырыштырп турар деп автор айтп турар.

«Америк-англи империалистерниң Бал-канда агрессии планнарыңа Титонуң дээрбечи бөлүүнүң роли» деп чүүлүге Болгарияның Коммунисттик партияның Топ Комитетиниң Политбюроуңуң кеңигүнү В. Поптопов болза, Югославия, Греция болгаш Турцияны аразында дайынзырак эвилел тургузарың орук-биле атлантик блогунуң Муруну Чөөн салбыры бодунуң америк эзелериниң айткышы-биле тургузарын орадалып турар титоу дээрбечилерини сойгаландыр илередиң турар.

Титочулар болза, бир эвес боттарының эзелери Вашингтондан негээр болза улуг кыдат улусага уду чазалжырыңа безин белеңерин ыт чокка меделеп турарлар. Бо хүн югослав чазакта кайы кире мелегей авантюристер туруп турарын ол факт көргүзүп турар.

База ол ышкаш Белградта америк хөзөлөөнчилериниң Балканда тайбыңга болгаш айымы чок чорукка кайы кире айылдыг болуп турарын ол факт база көргүзүп турар.

Дугаарга П. Тодоровуң «Эйзенхауэр дужааган» деп чүүлү, партия хрониказы болгаш дөлтергөй информация парлатынган.

Немецтик демократтыг журналистик бөлүктери, эжелел чурумуң ол ээлчег «катап көрүүшкүнү» Барын Германияны оон ыдай кичилеринге, оон катап чөпсөглээшкенини дүргөдиринге, америк-англи дайын кысыкчы планы боттандырына улам идекейлик кир-жиртип алырыңа таарыштырган империалистерниң чаа маневр болур деп санап турар.

«СЭТА».

Кореяда болушкуннар

Улустуң армиязының Кол командвалының дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командвалының март 11-де дамчыган медээинде чугалап турары болза:

Бүгү фронттарга Улустуң армиязының кезектери мурнунда ээлеп алган туруштарын быжык-биле тудуп турарлар.

Фронтунуң төп участогунга Улустуң армиязының кезектери ол черлеринге умур-дузалыг тулчушкуннары чорутканыр.

Сеул районда Улустуң армиязының кезектери март 11-де дайының 120 аяк солдаттары болгаш офицерлерин чок кылган болгаш балыглаан. Чок кылган чүүлдери: 8 автомашина, 4 боолар, бир бензин шыгаар чер, бир паровоз, а ол ышкаш өскө-даа шериг техникалары. Дайының бир самолөду андара атырган.

Чөөн эриктерде тулчуп турар Улустуң армиязының кезектери дайының ийи самолөдүн андара аткан.

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командвалының март 12-де медээлени болза, Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-туракчыларың кезектери-биле кады бүгү фронттарга кады-дошкун тулчушкуннары чорутканыр.

Сеул районга Улустуң армиязының кезектери тус-тус участоктарга дайының 300 аяк солдаттары болгаш офицерлерин чок кылган болгаш балыглаан. Дайының дыка хей шериг техниказы чылча шаптырган.

«СЭТА».

АМЕРИК ОЛУРКЧУ БОЛГАШ ООҢ ҮҮЛГЕДИГЕРИ

«Нью-Йорк джорнал энд Америкен» деп солун бо чурукка: «А харын, бичи-ле дярбаш дээр болуңа, сени көр шим!» деп дорамчылап кыянган эвени бербишаан, болуп турар чүүлүдү утказын ылап шын дамчыткан. Кижиниң амы-тыны-биле бо ойнаашкын, хол боозу-биле чиге шыгаган бо хилчичтээшкени шак шагы-биле уламчылаар. Оон төңүзү чангыс өлүм.

Чурукта хол боолуг идегет дээрге. Огай штат чурттуң өлүрүчү кяпрал Джон Эллайс-тир. Хулүтүргөш, онгарже кири октатырыпкан корей патриотун ады билдимес. Ол дээрге — америк агрессияга чаргытпаан, бодунуң төрөң чуртунуң хосталгазын камгалап турушкан, Кореяны оон муң эрес-дидим оодларыны бирээди-дир.

«СЭТА-ның прессклишези».

Барын күрүнедерин Барын Германияда политиктиг маневрлары

БЕРЛИН. Бонда (Барын Германия) эжелел чурумун барын күрүне-лерниң элчеглиг «катап көрүүшкүнү» дугайын чарлаан.

Тускай дыңнадыган болгаш чамдык документилерден илереп турары-биле алырга америк-англи эжелел эрге-чагыргалары «бонн чазакка» «даштыкы херектер министрствозун» тургузар болгаш элээн хей чурттар-биле харыл-зажы эргени берип турар.

«Боннуң чазак» бодунуң талазында, Германияның дайын мурунунда болгаш дайын сөөлүндеги-даа төлээр өрелерин миңип хүлээп алганың дугайында бижимел декларацияны барын күрүне-лер тыыскаан. Оон аңгыда «бонн чазак» болза, «кады камгалаанышкыңга чугула хергелетиптиң турар продукциялар бүгү хевирлерин дужаалганың чуруму-биле дузалажырыңа белеңи» эвилелденжилгениң үстүк комиссиязынга бижимел-биле айттыган.

«СЭТА».

Мароккода француз эрге-чагыргаларың араатаның чоруктарыңа удурланышкыннар

БЕЙРУТ. Мароккода национал-хосталгалыг шимчээшкениниң киржикчилеринге уду француз колонияны эрге-чагырганың кады-дошкун хемчеглери араб чурттарыңа удурланышкыннарың чалгыны хайныктырып үндүргөн. Дамонскде Сирия университетиниң студентилери Мароккода француз эрге-чагырганың хоойду чок чоруктарыңа болгаш араатаның чоруктарыңа удур-ланганың демдээ кылдыр митинги болгаш демонстрация организастааннар.

Алеппо (Сирия) хоорайның студентилери француз колонияны эрге-чагырганың талазындан чорудуп турар кижикер арга чок чорукту соксадрың негешпаан, марокко улус-биле чадгыс эг-сеткил катыжыкчының демдээ кылдыр ажил соксадышкыны кылырын чарлаан.

Триполи (Ливан) хоорайга дыка хей кижикер киржикчил удурланышкынны митингиз болган. Демонстрацияны киржикчилери солуннар редакциялары-че моон аадаңа телеграмманы чорутканыр: «Триполи хоорайның студентилери, өөреникчилери, а ол ышкаш турт-тачылары Мароккода француз эрге-чагырганың араатаның чоруктарыңа удурланмышпаан. Ливан Франция-биле дипломаттыг харылзаазын үзериң негеп тур».

Ирактың парламентаризминин бир сурагы аякдажылганы Риз Шаббининиң кыйгырганы болза: «КНО-нуң Айыыл чок чорунуң Чөвүлели ол айттыгыларын шийтирлеп шыдаас болган ужурунда араб чурттары марокко улуска доп дораан дуза көргүзөр укурлуг».

Ирактың парламентаризминин хуралында депутат Изаель Аль-хакиб болза, Иран Франция-биле дипломаттыг харылзаазын үзериң негез.

Мароккода француз эрге-чагырганың чорудушкуннарыңа удурланган дыка

хей санны студентилерниң демонстрациязы Бейрутка болуп эрткен. Ол демонстрацияга ортумак школаларны өөреникчилери болгаш студентилери муң-муну-биле киришкенер. Демонстрантылар хоорайның кол кудумчузу-биле француз элчин чериниң чаны-биле эрткен. Олар империализмге уду до-зунарны ап чораннар.

Барын талакы күрүнедерниң элчин черин камгалаары-биле эрге-чагырга полиция отрядын чоруткан. Француз элчин чери шеригниң болгаш полицияны күштүг камгалагында турар.

Триполи хоорайның херэжечер эргелерин камгалаарың комитети «Бейрут» солунга моон аадаңа чүүлдерин чугалап турар телеграмманы парлаан. «Бистер марокко улуска уду француз-америк империалистик агрессияны ливан улуска уду агрессия ышкаш кылдыр көрүп тур бис. Марокко улустуң бодуну хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисели болза, бүгү делегейге тайбың дээш демисел болур. Англияның кургаг черин чөпсөктү күштериниң Чооку Чөөн чүкте командвалыкчызы генерал Робертсоннуң болгаш америк эскадрильняны Ливанга уду чоруунга ливан улус удурланмышпаан, марокко улус-биле боттарының эг-сеткили катыштырып, Мароккодан даштыкы шериглерниң үнерин негеп тур».

Дамаск радиоуңуң меделеп турары болза, Сирияның парламентаризминин март 5-те болган хуралыңа Мароккода Францияны политиканыңа уду резолюцияны чадгыс эг-сеткилдиң хүлээп алган. Сирияны парламентаризминин хүлээп алганы резолюцияда чугалап турары болза: «Сирияның парламентаризм марокко улуска уду агрессияны буруу шаап турар болгаш оларны хостала дээш демиселин деткип турар».

«СЭТА».

Де Гаспериниң болгаш Сфорцаның Лондонче чорутканы

РИМ. Март 11-де министрлер чөвү-лениң даргазы Де Гаспери болгаш даштыкы херектер Министри Сфорца олар Отгли болгаш Моррисон-биле чугала-жышкыннар кылыры-биле Лондонче чорупканыр.

Лондонга чугалажышкыннары кы-

лып тургаш, Италияга болгаш Велик-британияга хамаарышпаан айттыгылар-ны, база ол ышкаш Триестиниң Хостуг делегезияны дугайында айттыгыны оварык көөрүн Акса агитилели дем-делеп турар.

«СЭТА».

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ

КОРЬ (уланут) — уругларның эң-не халдавыр-лыг, аар-берге болгаш ай-мылдыг аары.

Ол аарыг кижилерден кадык кижилерге агавар дамчыштыр халдаар.

Корьден араан кижилер, ыла-кыч бичи уруглар аар-берге ка-выннаашкыңа болгачок-ла тавар-жыр. Ол аары, организмни хоста-дып суларатпашаан, туберкуле-болгаш өскө-даа аарыгларны тып-тырыңа таарымчалыг байдалды тургузар.

Магазиннер, делгир, кино бол-гаш өскө-даа хей-ниитиниң чалгы-челеринге бичи уругларды ал-парбаңар. Корь-биле араан уруг-же кадык уругларны чагдатпаңар. Бир эвес урумуңуң ийнеке ол-дурның думчууңу суу төктүң, чөдүрүп, чараазы шуугап, төмө-

ратуразы өрүлөп эгелесе, ону кадык уруглардан тускайлап аңгылаңар, оу уруглар консултациязыңче аппаратбайн, амчи-ни бажыңче чалзаңар.

Корьге уду тарылга—корь-биле демиселин эң эки эрг-газы ол. Корьге уду тарылганы өскө аарыглар ышкаш, баш бурунгаар чорутпас, казан аарыг берген уруг өскө кадык уруглар-биле кады турган болза, тарылганы ол уругларга чүгө ынааарда ам чорудуп болур.

Корьге уду тарылганы шак ынааар чогуур өйүндө кы-дыр болза, оон аарбас. Арай озалдап, казан аарып эгелей бергенде кыдыр болза, чинк эртер болгаш кавыннаашкын бол-бас.

Санитар чырыдышкынның Тыва область Бажыны.

АЛБАНААР БАЖЫННАРНЫ БОЛГАШ ЧУУНДУ ТӨГӨР ОҢГАРЛАРНЫ ЧОГУУР ӨҮНУДЕ АШТАҢАР

Покта, одекте, кирде халдавырлыг аарыгларны; ижин тифиниң ижин аарының, паратифин, ол ышкаш кыжаның болгаш өскө-даа аарыгларны миңротары бар турар.

Хир довураңка сипинеш, кудуларда болгаш хөөлбестерде сугларны хирлендирер. Довураңка-биле хирленген суг массалыг аарыгны үндүрүп бо-лур.

Албанаар бажыңнарың шалазын хирлендирбөңер. Идигин дузалачы-зы-биле халдамырлыг хир чурттаар бажыңга недиңди, ыңчанган ба-жың ижин кургагта ширбирге довураңка-биле кады ашы-чөмгө, саватга чышынап болгаш ол ышкаш думчук уттерин, аасты дамчыштыр ижиниң иштинге кирип болур. Бичи уруглар шала кырыңа союп чораш боду-нун аскыңче халдавыр кирип болур.

Бажыңнар чаны болгаш кудумчу арыг болган тудум-на халдамырлыг аарыглар эвээш болур.

Арыгларга болгаш корум-чуру дээш демиселиңер. Арыг-шевер кадык чоруктуң үндээни.

Санитар чырыдышкынның Тыва область Валыңы.

«СЭТА».

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Чаа-Хөл райовузунда бюрократтыг чоруктар болгаш столовая ажилында четпестер дугайында корреспондентилерниң бижээн чүүлдерин хынап көргөш, ол дугайында хемчег алыры биле редакция областын хергелекчилер инитилелдерин эвилелерин баштаар черинге шилчткен.